

คู่มือและวิธีการปฏิบัติงาน

งานส่งเสริมการเกษตร

(Agricultural extension)

สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย

โดย

นายรณรงค์ ศรีวรรณถ

ตำแหน่ง นักวิชาการเกษตรชำนาญการ

คำนำ

การจัดทำคู่มือสำหรับการส่งเสริมการเกษตรโดยทั่วไปแล้ว เพื่อวัตถุประสงค์ในการทำงาน พัฒนาด้านการเกษตร ซึ่งเป็นการให้การศึกษาแก่เกษตรกรในลักษณะของการให้การศึกษาแบบนอกระบบโรงเรียน (Out of school education) โดยให้เกษตรกรได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง นอกจากนี้การส่งเสริมการเกษตรยังเป็นงานขององค์กรที่ทำหน้าที่ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกร แม่บ้านเกษตรกร และบุคคลอื่นๆ ในชนบท โดยการสอนให้เขาเหล่านั้น รู้จักการทำกรเกษตรที่ถูกต้องวิธีมีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยผสมผสานกับภูมิปัญญาของเกษตรกร การพัฒนาด้านเคหะกิจเกษตร และการดำรงชีวิตในชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม การส่งเสริมการเกษตรควรจะเริ่มต้นจากความต้องการของเกษตรกรและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่เกษตรกรมีอยู่ ในการส่งเสริมการเกษตรสิ่งที่ต้องการให้บรรลุเป้าหมาย ก็คือ การช่วยให้เกษตรกรและครอบครัวมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และเป็นกำลังสำคัญในการสร้างผลผลิตมวลรวมของประเทศชาติ ความหมายของการส่งเสริมการเกษตรนั้นค่อนข้างจะกว้างขวางและแตกต่างกันไปตามกลุ่มประชากร เป้าหมายที่องค์กรส่งเสริมการเกษตรเข้าไปเกี่ยวข้อง แต่โดยทั่วไปแล้วหมายถึง การให้การศึกษาแก่เกษตรกร โดยขึ้นอยู่กับความจำเป็นและความต้องการของเกษตรกรเป็นสำคัญ องค์กรและหน่วยงานต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชน จะเข้าไปมีบทบาทในการส่งเสริมการเกษตร งานส่งเสริมการเกษตรในปัจจุบันเกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ด้านการเกษตร เศรษฐกิจและสังคมแก่เกษตรกร และชี้แนะแนวทางในการใช้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกร

นายรณพจน์ ศรีวรรณถ
นักวิชาการเกษตรชำนาญการ

บทที่ ๑ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการส่งเสริมเกษตร

ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร มีผู้ให้ความหมายแตกต่างกันไป เช่นบุญธรรม (๒๕๓๖: ๒๘) “การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง การนำความรู้ วิธีการ และเทคนิคใหม่ ๆ ทางเกษตรไปแนะนำเผยแพร่ให้แก่ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกร แล้วติดตามให้คำแนะนำช่วยเหลือจนบังเกิดผลสำเร็จ ขณะเดียวกันก็นำเอาปัญหาต่างๆ ทางเกษตรมาวิเคราะห์หาหนทาง ได้สรุปว่า “การส่งเสริมการเกษตร คือ กระบวนการในการให้การศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งรวมทั้งการบริการแก่บุคคลเป้าหมายที่เป็นเกษตรกรและครอบครัว โดยให้บุคคลเป้าหมายเหล่านี้ เรียนรู้ โดยการกระทำด้วยตนเองและช่วยตนเองเพื่อให้บรรลุถึงการกินดีอยู่ดี ของคนในชุมชนโดยส่วนรวม ทั้งนี้โดยมีพื้นฐานตั้งอยู่บนการพัฒนาประชาชนในชุมชน” นอกจากนี้ ทำนอง (๒๕๒๕: ๑๔๘-๑๔๙) กล่าวว่า “การส่งเสริมการเกษตรเป็นกิจกรรมเสริมหรือการแพร่ขยายความรู้ทางการเกษตรในระบบการศึกษาลักษณะหนึ่ง ที่นำมาจากสถาบันการศึกษาสู่บุคคลเป้าหมายหรือผู้ที่ได้รับการส่งเสริมในที่นี้ได้แก่ ผู้ประกอบการเกษตร ซึ่งอยู่นอกสถาบันการศึกษา จึงจัดเป็นการศึกษานอกโรงเรียน (Out of school education) หรือการศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non- formal education)”

นักส่งเสริมการเกษตรและพัฒนาชนบทชาวอังกฤษท่านหนึ่งชื่อ Peter Oakley ในขณะที่ทำการสอนอยู่ที่มหาวิทยาลัย Reading ประเทศอังกฤษ ได้เขียนบทความในปี ค.ศ. ๑๙๘๑ สรุปได้ว่า ยังไม่มีคำจำกัดความของคำว่าส่งเสริม (Extension) ที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป แต่จะมีการให้ความหมายและคำจำกัดความแตกต่างกันไป ในแต่ละสถานที่และบุคคล การตีความหมายมีขอบเขตอย่างกว้างขวาง ตั้งแต่การส่งเสริมเป็นการสื่อสารข้อความ (Communication) เพื่อช่วยให้เกษตรกรแก้ปัญหาของตนเอง จนถึงความเห็นที่ว่า การส่งเสริมเป็นเครื่องมือในการปลดปล่อยความคิดค้นทางวัฒนธรรมและการเอาใจเอาเปรียบกันทางเศรษฐกิจ ซึ่งอาจนำเอาข้อความที่เขียนโดยนักวิชาการด้านการส่งเสริม ๒ ท่าน มาอธิบายเพื่อให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น คือ A.H. Savile ได้กล่าวว่า “วัตถุประสงค์ของงานส่งเสริมก็คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการใช้วิธีการส่งเสริมในรูปแบบต่าง ๆ สามารถจะปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนได้ โดยที่นักส่งเสริมต้องไม่ยึดเหนี่ยวหรือหยิบยื่นความคิดเห็นของตนเองหรือขององค์กรส่งเสริมการเกษตรให้แก่ประชาชน การส่งเสริมสามารถอธิบายได้อีกอย่างหนึ่ง คือ เป็นระบบของการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับประชาชนที่อยู่ในชนบท นักส่งเสริมเปรียบเสมือนครู ที่สอนประชาชนในชนบท ให้มีการปรับปรุงการผลิตทางการเกษตร การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ เสริมสร้างความชำนาญ รวมทั้งการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานให้สูงขึ้น” อีกท่านหนึ่ง คือ Paolo Freire ได้กล่าวว่า “การทำงานส่งเสริมเกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และโลก เพื่อให้มนุษย์เป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงโลก โดยที่มนุษย์มีความเป็นอยู่ดีขึ้น ดังนั้นแนวคิดของการส่งเสริมก็คือ การนำเทคโนโลยีและความรู้ใหม่ ๆ ไปสู่มนุษย์เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น แต่มนุษย์ยังไม่ได้รับการยอมรับว่าในสถานะที่เขาเป็นอยู่จะสามารถเปลี่ยนแปลงโลกได้ แต่ถูกมองว่ามนุษย์หรือเกษตรกรที่อยู่ในชนบทเป็นผู้ที่ยังไม่ได้รับการศึกษา ยังไม่ได้รับการพัฒนาด้านความรู้ จึงถูกมองว่าเป็นแหล่งที่จะทำให้เกิดการแพร่กระจายสิ่งใหม่ๆ ที่นักวิจัยหรือผู้มีความรู้ค้นคิดขึ้นมาซึ่งถือว่ามีคามทันสมัย

และดีกว่าที่เกษตรกรปฏิบัติอยู่เดิม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เพื่อรักษาสິงที่นักวิจัยและนักวิชาการ คำนึงคิดขึ้นมาให้สามารถเกิดผลในทางปฏิบัติ ก็โดยการเผยแพร่สิ่งเหล่านั้นไปสู่เกษตรกร”

โดยสรุปแล้ว การส่งเสริมการเกษตรเป็นการนำความรู้และวิทยาการที่ทันสมัยที่ได้มาจากการค้นคิดและวิจัยของนักวิชาการไปสู่เกษตรกร โดยมีองค์กรส่งเสริมการเกษตรเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดและแพร่กระจายความรู้ดังกล่าว การส่งเสริมการเกษตรยังเป็นการให้การศึกษาแก่เกษตรกรในรูปแบบของการให้การศึกษาในระบบโรงเรียน โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเป็นครูผู้ให้ความรู้ นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการนำข้อมูลข่าวสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพทางการเกษตรไปสู่เกษตรกร เช่น เรื่องปัจจัยการผลิต การผลิตพืช-สัตว์ การตลาดสินค้าเกษตร การแปรรูปผลิตผลการเกษตร และแหล่งสินเชื่อการเกษตร เป็นต้น โดยที่เป้าหมายสูงสุดของการส่งเสริมการเกษตรก็คือ การพัฒนาสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยเท่าเทียมกัน

หลักการส่งเสริมการเกษตร

กิจกรรมทางส่งเสริมการเกษตรเพื่อพัฒนาเกษตรกรและการเกษตรของประเทศมีอย่างมากมาย รัฐบาลต้องมีการวางรูปแบบและโครงสร้างของแผนงานและโครงการส่งเสริมการเกษตร เพื่อให้บริการแก่เกษตรกร ในทางปฏิบัติรัฐบาลจะดำเนินการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ เช่น งบประมาณ สำนักงาน บุคลากร และปัจจัยการผลิตต่างๆ เพื่อใช้ในงานส่งเสริม โดยต้องยึดหลักการของการส่งเสริมการเกษตรที่รวบรวมจากผู้ที่มีความประสบการณ์ในการทำงานด้านส่งเสริมการเกษตรในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งหลักการต่างๆ เหล่านี้ นำมาใช้เป็นแนวทางสำหรับองค์กรส่งเสริม ในการวางแผนแก้ไขปัญหาให้แก่เกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพ หลักการของการส่งเสริมการเกษตรที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้

๑) งานส่งเสริมการเกษตรต้องทำร่วมกับเกษตรกร

(Extension works with its clients)

การส่งเสริมการเกษตรเป็นการสอนเกษตรกรในชนบท ไม่ใช่เป็นการให้บริการแก่เกษตรกรเท่านั้น แต่เป็นการทำงานร่วมกับเกษตรกรเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติในสิ่งที่ได้รับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมได้ด้วยตนเอง การตัดสินใจต่าง ๆ ในการทำการเกษตรควรเป็นการตัดสินใจของเกษตรกรเอง เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่ใช่ผู้ที่มีบทบาทในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง หรือยึดยึดความคิดเห็นของตนเองให้แก่เกษตรกร เกษตรกรต้องเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง บทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ก็คือ การให้ข้อมูลข่าวสารแก่เกษตรกร ให้คำแนะนำแก่เกษตรกรในการทำกิจกรรมต่างๆ ในทิศทางที่ถูกต้อง เกษตรกรจะเป็นผู้กำหนดวิธีการต่างๆ ที่จะทำให้สามารถบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ตัวอย่างเช่น ถ้าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมประชุมร่วมกับเกษตรกร ในการวิเคราะห์ปัญหาของเกษตรกร ต้องให้เกษตรกรระบุปัญหาวิเคราะห์ปัญหา และกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เพื่อให้เกษตรกรเกิดความมั่นใจในตนเอง

๒) การส่งเสริมการเกษตรต้องทำงานร่วมกับองค์กรพัฒนาอื่น ๆ ในชนบท

(Extension cooperates and coordinates with other development organizations)

ถ้าการส่งเสริมการเกษตรเป็นการให้ความรู้ตามความจำเป็นและความต้องการ ตลอดจนเป้าหมายของเกษตรกรในชนบท จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องร่วมมือและประสานงานกับองค์กรพัฒนาอื่นๆ ทั้งองค์กรของรัฐและเอกชนที่ให้บริการ มีความชำนาญและมีทรัพยากรต่างๆ ที่สามารถช่วยเกษตรกรได้ ตัวอย่างเช่น เจ้าหน้าที่ปกครอง พัฒนาการ สาธารณะสุข ประมง ปศุสัตว์ องค์กรพัฒนาของเอกชน ตลอดจนหน่วยวิชาการที่ทำหน้าที่สร้างความรู้ เทคโนโลยีใหม่ๆ

๓) การส่งเสริมการเกษตรเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารแบบยวดยวิถี

(Extension is a two-way exchange of information)

เทคโนโลยีที่เกี่ยวกับการผลิตพืชและสัตว์ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการแก้ปัญหาในการทำการเกษตรของเกษตรกร แต่ในขณะเดียวกันภูมิปัญญาของเกษตรกรก็มีความสำคัญต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและนักวิจัย ดังนั้นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกันระหว่างนักวิจัย เจ้าหน้าที่ส่งเสริม และเกษตรกร จะทำให้งานส่งเสริมเป็นไปอย่างผสมกลมกลืนกัน วิธีการแบบนี้อาจเรียกว่าเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารแบบยวดยวิถี ซึ่งมีขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

๓.๑ การกำหนดปัญหา เริ่มต้นจากการพบปะกับเกษตรกรเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสามารถช่วยนักวิจัยให้เข้าใจปัญหาทางการเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่ได้ ถ้าจะให้ดีไปกว่านั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมควรจะนำนักวิจัยเข้าไปในพื้นที่ที่ติดต่อกับเกษตรกรโดยตรง เพื่อให้แน่ใจว่า คำแนะนำจากผลงานวิจัยสามารถใช้ได้อย่างแท้จริงในพื้นที่ของเกษตรกรที่ตนเองรับผิดชอบ

๓.๒ การทดสอบเทคโนโลยีในพื้นที่ การปฏิบัติในฟาร์มหรือพันธุ์พืชใหม่ๆ อาจจะทำให้ผลดีในแปลงทดลองของนักวิจัย แต่เมื่อนำมาปฏิบัติในแปลง ของเกษตรกร มีบ่อยครั้งที่ไม่ค่อยได้ผล การทดสอบในแปลงของเกษตรกรจะทำให้เกิดความมั่นใจว่าความรู้ใหม่ๆ เหล่านั้น เกษตรกรสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้ผลอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังเป็นข้อมูลสะท้อนกลับไปยังนักวิจัยให้มีการพัฒนาปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

๓.๓ เกษตรกรยอมรับ บางครั้งหลังจากที่เกษตรกรยอมรับความรู้ใหม่ๆ ไปปฏิบัติแล้ว และพบปัญหาอุปสรรคต่างๆ ในการปฏิบัติเกษตรกรจะเป็นตัวที่ส่งข้อมูลนั้นๆ ไปให้นักวิจัยได้ปรับปรุงแก้ไข

๔) การส่งเสริมการเกษตรทำงานกับกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน

(Extension works with different targets groups)

การทำงานส่งเสริมในพื้นที่ต่างๆ ต้องเผชิญกับปัญหาของเกษตรกรมากมายหลายอย่าง ตามกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย เช่นเกษตรกรกลุ่มที่มีที่ดินมาก ปานกลาง น้อย ทำให้เกิดความแตกต่างกันในการที่จะทำงานส่งเสริม ดังนั้นการส่งเสริมในพื้นที่ใด ๆ จึงไม่ควรจะกำหนดรูปแบบของการส่งเสริมเพียงแบบเดียว (Single package) เพื่อนำไปใช้กับเกษตรกรทุกคนเหมือนกัน เกษตรกรกลุ่มต่างๆ มีปัญหาและความจำเป็นแตกต่างกันไป เจ้าหน้าที่ส่งเสริมจึงควรจะพัฒนาโครงการส่งเสริมให้เหมาะสมกับปัญหา ความต้องการ และทรัพยากรที่เกษตรกร แต่ละกลุ่มมีแตกต่างกันไป

๕) เกษตรกรควรมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของงานส่งเสริม

(People should be involved in all aspects of extension education activities)

เพื่อให้วัตถุประสงค์ระยะยาวของการช่วยเหลือและฝึกอบรมเกษตรกร ให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ หลังจากทีโครงการส่งเสริมสิ้นสุดลง เกษตรกรไม่ควรเป็นเพียงผู้รับการส่งเสริมเท่านั้น แต่ควรจะมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของการส่งเสริม เช่น การวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดแผนงานและโครงการ การทดสอบ และการปฏิบัติตามแผน ในขณะที่เดียวกันเกษตรกรควรจะมีส่วนร่วมในการเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับศักยภาพของตนเองด้วย นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของเกษตรกรยังเป็นการเสริมสร้างเกษตรกรให้ ใช้สติปัญญาของตนเอง คิดเป็น ตัดสินใจได้ด้วยตนเอง และสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง การทำงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและเกษตรกรต้องทำร่วมกันไปในทุกขั้นตอน ไม่ควรให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเป็นเพียงผู้ถ่ายทอด (Extending) และเกษตรกรเป็นเพียง ผู้รับการส่งเสริมเท่านั้น (Client)

ปรัชญาของการส่งเสริมการเกษตร

ปรัชญา (Philosophy) ในตัวปรัชญาเอง หมายถึง “แนวความรู้สึกนึกคิดอันตั้งงามของบุคคลที่ทำให้บุคคลเกิดแนวปฏิบัติ” (วิจิตร, ๒๕๓๕: ๘๐) ปรัชญาของการส่งเสริมอยู่ที่การ “ช่วยคนให้ช่วยตนเอง” (help people to help themselves) คือช่วยเกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริม ให้มีการศึกษา มีความรู้พัฒนาตนเอง โดยให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองในทาง ความรู้ ความคิด ทักษะในการปฏิบัติ รู้จักตัดสินใจ มีความเชื่อมั่นตนเอง รวมทั้งมีทัศนคติ ค่านิยมที่ถูกต้อง และมีฝีมือในการประกอบอาชีพการเกษตรตามความต้องการ ความถนัด และความสนใจของแต่ละคน แต่ละกลุ่มในสังคม ซึ่งสามารถสรุปปรัชญาของการส่งเสริมการเกษตร ได้ดังนี้ (Flores, Bueno, and Lapastora, ๑๙๘๓: ๑)

๑) การส่งเสริมอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาที่ว่า เกษตรกรในชนบทเป็นผู้ที่มีสติปัญญา มีความสามารถ ที่จะรับความรู้และข้อมูลข่าวสาร และนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

๒) การส่งเสริมเริ่มต้นจากพื้นที่ของเกษตรกรและใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่เป็นเบื้องต้น การพัฒนาเกษตรกรควรจะเริ่มต้นจากจุดนี้

๓) การสอนเกษตรกร สามารถทำได้ทั้งในห้องเรียน ในแปลงเกษตรของเกษตรกร ที่บ้านของเกษตรกร และในชุมชน

๔) โครงการส่งเสริม มาจากความจำเป็นและความต้องการของเกษตรกร และ การตัดสินใจที่จะรับโครงการใด ๆ ขึ้นอยู่กับเกษตรกร

๕) การเรียนรู้ของเกษตรกร ทำได้โดยการปฏิบัติจริง

๖) นักส่งเสริมการเกษตรทำงานโดยผ่านกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และกลุ่มยุวเกษตรกร ผู้นำกลุ่มต่างๆ ควรได้รับการฝึกอบรม ให้สามารถถ่ายทอดความรู้ไปยังเกษตรกรได้

๗) การให้ความรู้สามารถทำได้ทั้งเกษตรกรรายบุคคล หรือกลุ่มเกษตรกร

๘) ปรัชญาของการอยู่แบบพึ่งตนเอง อยู่ภายใต้เงื่อนไขความเป็นประชาธิปไตย

๙) งานส่งเสริมการเกษตรเป็นการทำงานร่วมกับเกษตรกรในพื้นที่ เพื่อพัฒนาสิ่งที่เกษตรกรมีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือเพิ่มเติมในส่วนที่เกษตรกรยังไม่มี

วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมการเกษตร

วัตถุประสงค์ของการส่งเสริม เป็นทิศทางที่บอกให้เกษตรกรรู้ว่า จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร วัตถุประสงค์เป็นจุดมุ่งหมายสุดท้ายที่ต้องใช้ความพยายามให้บังเกิดขึ้น หรือเป็นความปรารถนาที่ต้องการให้เกิดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ขึ้น

๑) ความจำเป็นของวัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์เป็นตัวกำหนดการกระทำหรือกิจกรรมของบุคคลหรือองค์กรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีหลักเกณฑ์ คือ การกำหนดเนื้อหาสาระ การเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ วิธีการสอน เพื่อพัฒนาประสบการณ์ในการเรียนรู้ และมีการติดตามตรวจสอบความสำเร็จ

๒) องค์ประกอบของวัตถุประสงค์ ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์มีองค์ประกอบที่สำคัญอย่างน้อย ๓ ประการ คือ

- เกษตรกรที่มีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์
- พฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
- พื้นที่ที่เป็นต้นกำเนิดของปัญหา

๓) ระดับของวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมการเกษตร มีระดับต่างๆ แตกต่างกันไป เริ่มจากวัตถุประสงค์แบบกว้าง ๆ ยังไม่ชัดเจน จนถึงวัตถุประสงค์ที่มีความเฉพาะเจาะจงในโครงการต่างๆ โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ระดับ คือ

- วัตถุประสงค์ขั้นพื้นฐาน (Fundamental objectives) เป็นวัตถุประสงค์แบบ

กว้างๆ ยังไม่มีความชัดเจน ครอบคลุมกว้างขวาง และมีความหมายแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่มหรือบุคคล หรือเป็นวัตถุประสงค์ที่แสดงไว้ในกฎหมายหรือปรัชญา ในการดำเนินงานขององค์กรและหน่วยงาน ต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น วัตถุประสงค์ของกรมส่งเสริมการเกษตร ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) มีดังนี้

- ก) เพิ่มขีดความสามารถในการผลิตพืชสินค้าเกษตรและอาหาร เพื่อการแข่งขันกับต่างประเทศ และการใช้ภายในประเทศ
- ข) เพื่อให้เกษตรกรทำการเกษตรโดยใช้ที่ดิน น้ำ และสารเคมี อย่างระมัดระวัง และเกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีเป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรทางการเกษตร
- ค) เพื่อพัฒนาอาชีพ ยกระดับรายได้ของเกษตรกร และพัฒนาองค์กรเกษตรกรให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้
- ง) เพื่อปรับกระบวนการและกลไกการบริหารจัดการให้มีความคล่องตัว เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร

- วัตถุประสงค์ทั่วไป (General objectives) เป็นวัตถุประสงค์ที่มีความเฉพาะ

เจาะจงมากขึ้น เป็นการแสดงถึงจุดประสงค์โดยทั่วไปขององค์กรส่งเสริมการเกษตร หรือเป็นวัตถุประสงค์ของโครงการใดโครงการหนึ่ง ซึ่งเป็นแนวทางที่ผู้นำหรือเจ้าหน้าที่ขององค์กรนั้นๆ ใช้อธิบายว่าหน่วยงานกำลังทำอะไรอยู่ หรือในแต่ละหน่วยงานจะทำอะไร ตัวอย่างเช่น วัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาการผลิตถั่วเหลืองฝักสดเพื่อการบริโภคและส่งออก ของกรมส่งเสริมการเกษตร คือ “เพื่อส่งเสริมการผลิตถั่วเหลืองฝักสดเพื่อการบริโภคและอุตสาหกรรมการส่งออก ทำให้รายได้ของเกษตรกรสูงขึ้น และมีการบริโภคอาหารโปรตีนในชนบทเพิ่มมากขึ้น”

- วัตถุประสงค์เชิงปฏิบัติการ (Specific or working objectives) เป็นวัตถุประสงค์ที่มีความเฉพาะเจาะจง กระทบง่ายต่อการทำความเข้าใจ เป็นวัตถุประสงค์ของโครงการต่างๆ ที่องค์กรส่งเสริมเขียนขึ้นสำหรับโครงการต่างๆ ที่จะนำไปปฏิบัติในพื้นที่เป้าหมาย ตัวอย่างเช่น “เพื่อให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรได้”

องค์ประกอบของระบบการส่งเสริมการเกษตร

การส่งเสริมการเกษตรเป็นงานที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเกษตร มีความยากและซับซ้อน ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องใช้ความพยายามอย่างมาก จึงจะทำให้งานสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ ในประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย เป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องจัดให้มีองค์กรที่ทำหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และมีเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นเข้าไปทำงานในพื้นที่ชนบท ที่มีการทำการเกษตรกันอย่างแพร่หลาย ดังนั้นนักส่งเสริมการเกษตรในระดับท้องถิ่นจึงมีความสำคัญมาก ประสิทธิภาพของงานส่งเสริมการเกษตร ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์และความเชื่อถือของเกษตรกรต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ดังนั้นนักส่งเสริมการเกษตรจึงควรเข้าใจระบบงานส่งเสริมการเกษตรเป็นอย่างดี

การพัฒนาการเกษตรในภาพกว้างๆ ก็คือ ระบบของความสัมพันธ์ระหว่างการวิจัย การผลิตและการตลาด หน้าที่หลักของการส่งเสริมก็คือ การนำข้อมูลข่าวสารไปสู่เกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการธำรงไว้ซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ระบบของการส่งเสริมการเกษตรก็คือ การจัดองค์กรที่เป็นกลไกในการนำความรู้ ทักษะ และปัจจัยการผลิตที่จำเป็นไปสู่เกษตรกร เพื่อประโยชน์ในการผลิตทางการเกษตร องค์ประกอบของระบบส่งเสริมการเกษตรประกอบด้วย ๓ ส่วน คือ ระบบวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์เกษตร (Agricultural research system) ระบบการเปลี่ยนแปลง (Client system) และระบบผู้รับการส่งเสริม (Client system) ทั้ง ๓ ระบบเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นสำหรับการเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพในการผลิตของเกษตรกร โดยการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ทันสมัยไปสู่เกษตรกร (Tan, ๑๙๘๗: ๑๒-๑๕)

จากแผนภาพที่ ๑.๑ แสดงถึงระบบต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบของระบบส่งเสริมการเกษตร สามารถอธิบายได้ดังนี้

๑) ระบบวิจัยทางวิทยาศาสตร์เกษตร ในส่วนนี้ประกอบด้วยนักวิทยาศาสตร์และนักวิจัย ที่ทำการศึกษา ค้นคว้าทดลอง ด้านวิทยาศาสตร์เกษตร ในสถาบันวิจัยทั้งของรัฐและเอกชน เพื่อ ค้นหาเทคโนโลยีและความรู้ใหม่ๆ ทางการเกษตร เช่น กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ มหาวิทยาลัยและวิทยาลัยที่มีการสอนด้านการเกษตร หน่วยวิจัยของบริษัทเอกชน เป็นต้น หน้าที่หลักของระบบวิจัย ก็คือ การพัฒนาความรู้ใหม่ขึ้นมา และนำเอาปัญหาของเกษตรกรด้านการ ผลิตมาศึกษาวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ตลอดจนการนำเอาภูมิปัญญาของเกษตรกรที่มีอยู่ มาทำการ ทดลองโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ได้คำตอบที่เป็นวิทยาศาสตร์

๒) ระบบการเปลี่ยนแปลง ระบบนี้คือ องค์กรที่ทำหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร เป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างนักวิจัยกับเกษตรกรผู้ใช้ผลงานวิจัย องค์กรนี้ทำหน้าที่เป็นผู้นำ ข้อมูลข่าวสารตลอดจนการบริการอื่น ๆ ไปสู่เกษตรกร โดยมีจุดมุ่งหมาย ที่จะเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของเกษตรกรให้เป็นไปในแนวทางที่ดีขึ้น ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อระบบนี้ ได้แก่

- หลักการ หมายถึงปรัชญาของการจัดตั้งองค์กรส่งเสริมการเกษตร เช่นองค์กร จัดตั้งขึ้นมาเพื่อทำอะไรให้แก่เกษตรกร มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายอะไรบ้าง วิธีการหรือแนวทางที่ จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างไร

- โครงสร้างขององค์กร โครงสร้างเป็นกรอบการทำงานขององค์กร เพื่อให้ระบบ การทำงานเป็นไปอย่างมีระเบียบและชัดเจน รวมไปถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในองค์กร เช่น บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ มีมากน้อยเพียงใด สามารถที่จะทำให้การทำงานของ องค์กรมีประสิทธิภาพได้มากน้อยเพียงใด

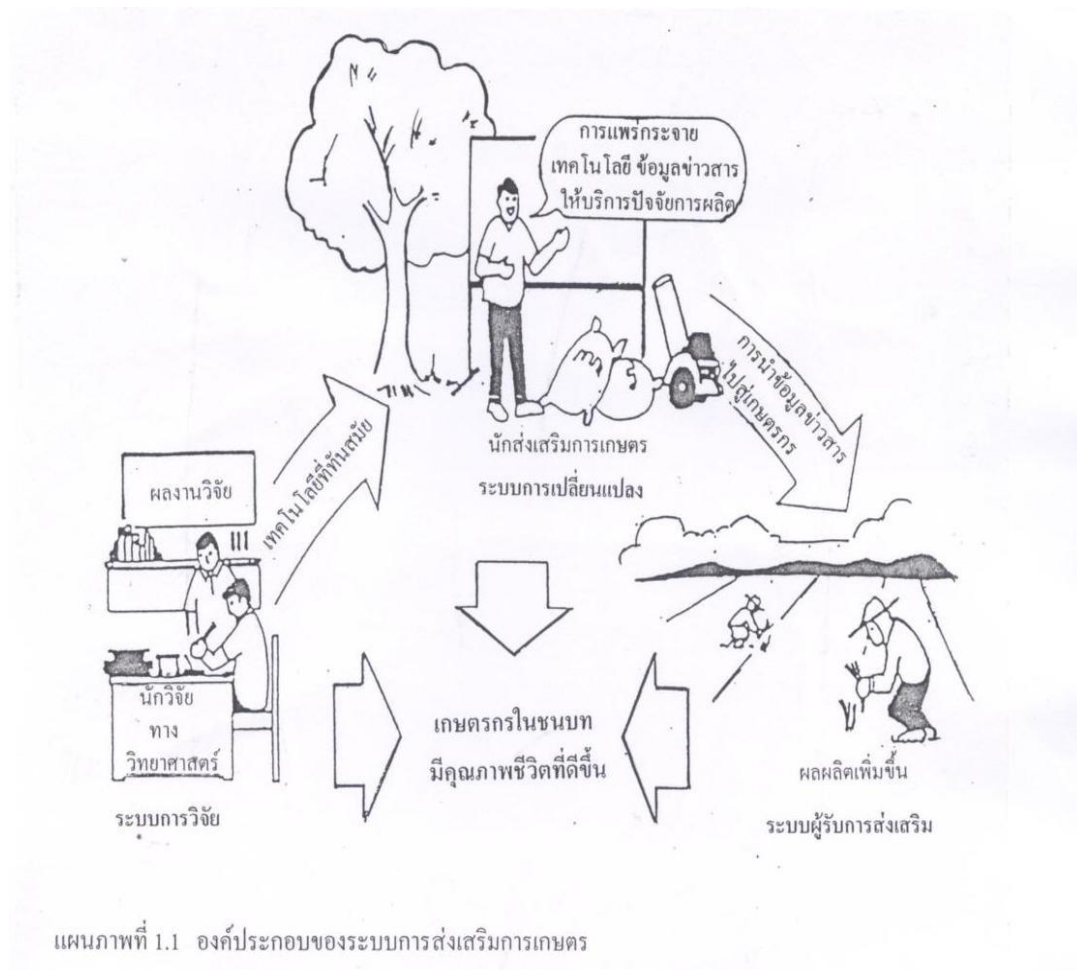
- แผนงาน แผนงานประกอบด้วย โครงการและกิจกรรมต่างๆ ที่พัฒนาขึ้นมาภายใน องค์กร นั่นคือ องค์กรส่งเสริมจะทำอะไรบ้างเพื่อทำให้ระบบการเปลี่ยนแปลงสามารถทำงานให้ เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกร

- เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร องค์กรส่งเสริมการเกษตรจะทำงานประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย หรือเกษตรกรได้รับผลประโยชน์จากการทำงานขององค์กรนั้นๆ ขึ้นอยู่กับนัก ส่งเสริมการเกษตรเป็นสำคัญ เพราะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเกษตรกรมากที่สุด จะทำหน้าที่ถ่ายทอด ความรู้ ความรู้สึนึกคิด รับรู้ปัญหาของเกษตรกร และอื่น ๆ

๓) ระบบผู้รับการส่งเสริม เกษตรกรในชนบท คือผู้ที่รับการส่งเสริมจากองค์กร ส่งเสริมและเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ซึ่งจะต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการที่จะประเมิน ความ ต้องการ วิเคราะห์ปัญหา วิเคราะห์ทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งในด้านทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรทาง กายภาพ ตลอดจนระบบของสังคมเกษตรกร ผนวกกับความรู้และหลักการส่งเสริม เช่น การวางแผน โครงการส่งเสริม การติดต่อสื่อสาร ระบบการให้การศึกษาผู้ใหญ่และอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อนำสิ่งที่เชื่อ ว่าเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกร ไปพัฒนาเกษตรกรและพัฒนาประเทศได้

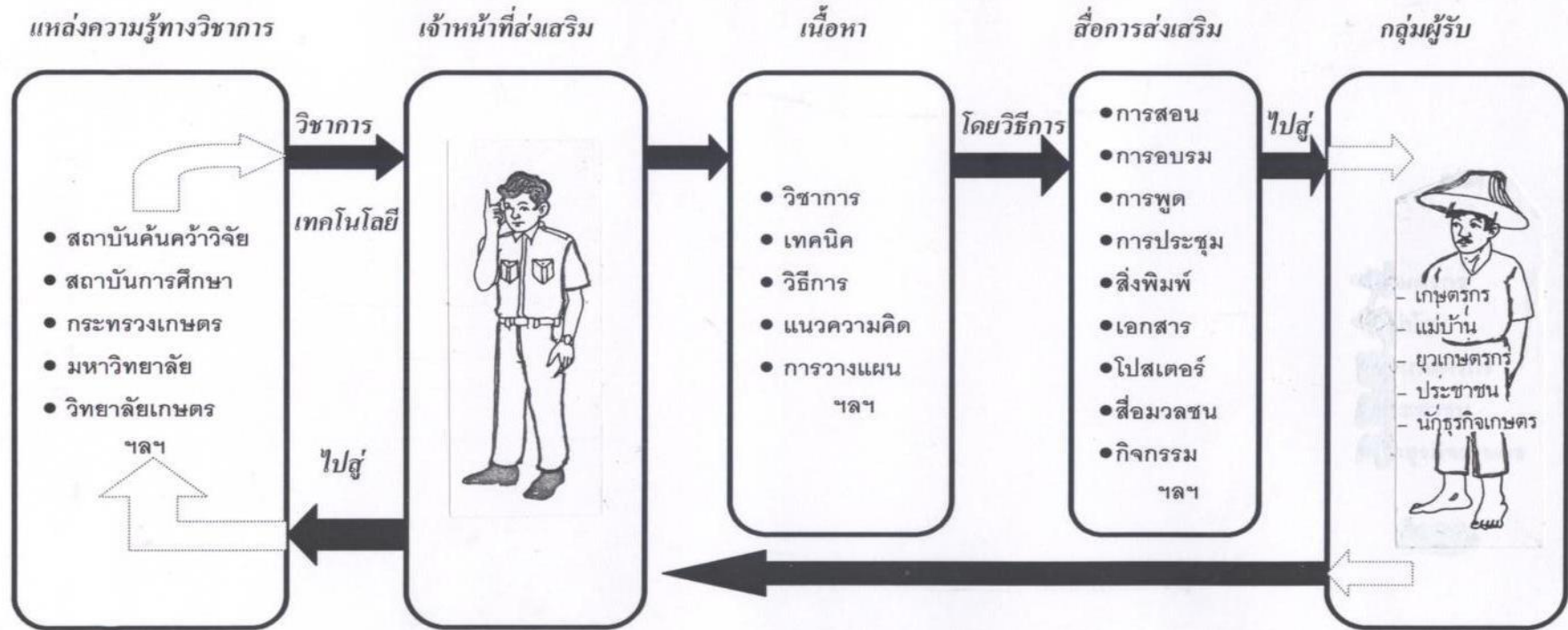
ระบบส่งเสริมการเกษตรข้างต้น เป็นกลไกสำคัญอย่างยิ่งในการถ่ายทอดเทคโนโลยีไปสู่ เกษตรกร ความสำเร็จของการถ่ายทอดเทคโนโลยีต้องการความร่วมมือประสานงานระหว่าง องค์กรประกอบทั้ง ๓ ส่วน ของระบบส่งเสริมการเกษตร

จากแผนภาพที่ ๑.๒ แสดงถึงกระบวนการส่งเสริมการเกษตร ขององค์ประกอบทั้ง ๓ ส่วน ในระบบส่งเสริมการเกษตร กล่าวคือ แหล่งความรู้ทางวิชาการ ทำหน้าที่ค้นคว้าวิชาการและเทคโนโลยี เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ทำหน้าที่กำหนดเนื้อหา วางแผนคิดเทคนิค วิธีการ สร้างแนวคิดต่างๆ โดยอาศัยสื่อต่างๆ เพื่อการส่งเสริม เพื่อให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ไปสู่เกษตรกร นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมยังนำปัญหา ความต้องการ ตลอดจนกรณีปัญหาของเกษตรกร กลับมาสู่นักวิจัยเพื่อทำการศึกษาค้นคว้าต่อไป (วิจิตร, ๒๕๓๕: ๗๑)

แผนภาพที่ 1.1 องค์ประกอบของระบบการส่งเสริมการเกษตร

กระบวนการส่งเสริมการเกษตร

แผนภาพที่ 1.2 กระบวนการส่งเสริมการเกษตร

ขอบเขตงานส่งเสริมการเกษตร

ขอบเขตของงานส่งเสริมการเกษตร อาจแบ่งพิจารณาได้ดังนี้ (วิจิตร, ๒๕๓๕: ๙๓-๙๕)

๑) กลุ่มประชาชนที่จะให้บริการ ได้แก่เกษตรกรและประชาชนทั่วไป ผู้ที่ไม่ได้เข้าศึกษาในระบบโรงเรียน เน้นการให้บริการแก่เกษตรกรและชาวชนบท รวมทั้งผู้ประกอบการอาชีพเกี่ยวกับการเกษตรอื่น ๆ เช่น พ่อค้าอาหารสัตว์ ปุ๋ย หรือผู้ค้าขายผลิตผลการเกษตร

๒) วิชาที่สอน วิชาที่บรรจุเป็นหลักสูตรของโครงการต้องเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร คหเศรษฐศาสตร์ และวิชาที่เกี่ยวข้องกัน วิชาดังกล่าวมีขอบเขตที่กว้างยากแก่การพิจารณา อาจจะอาศัยการพิจารณาจากงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร โดยยึดหน่วยงานเป็นหลัก เองงานที่สังกัดหน่วยงานนั้น ๆ ถือเป็นงานที่เกี่ยวข้องเอามาเป็นวิชาที่สอนได้

๓) วิธีที่ใช้ในการส่งเสริม มีวิธีการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรมากมายหลายวิธี ซึ่งต้องเลือกใช้ตามความเหมาะสมของ กลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย วิชาที่จะสอน สถานที่ที่จะสอน เป็นต้น

นอกจากนี้ขอบข่ายของงานส่งเสริมการเกษตร ที่ผู้เกี่ยวข้องจะต้องรับผิดชอบ มีดังนี้ คือ

๑) เรื่องประสิทธิภาพการผลิตทางเกษตร เช่น การทำให้เกิดผลกำไรจากการประกอบกิจกรรมเกษตร การใช้ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตเพื่อให้ได้ผลตอบแทนสูง การรวมกลุ่มกันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต เป็นต้น

๒) เรื่องประสิทธิภาพการตลาด เช่น การขาย การหาตลาดผลผลิต การดำเนินการเตรียมแหล่งระบายสินค้าหรือตลาด การตั้งราคาผลผลิต การลดต้นทุนการผลิต การรวมกลุ่มเพื่อการตลาด เป็นต้น

๓) เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร เช่น การพัฒนาและการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างฉลาดและประหยัด การแสวงหาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ เช่น แหล่งน้ำ ดิน เป็นต้น การดำเนินการสงวนทรัพยากรธรรมชาติไว้ให้ใช้ได้ยาวนาน และการรวมกลุ่มเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากร เป็นต้น

๔) เรื่องการบริหารและการจัดการ เช่น การปรับปรุงแก้ไขการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพทั้งครัวเรือนเกษตรกรและไร่นา ให้การศึกษา การวิเคราะห์ การร่วมกันแก้ปัญหา การเกษตร การเลือกและตัดสินใจลงทุนทำการเกษตร เป็นต้น

๕) เรื่องครอบครัวและความเป็นอยู่ เช่น การจัดการบ้านเรือน โภชนาการ การเลือกเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม การวางแผนครอบครัวและการเลี้ยงดูบุตร การใช้แรงงานในครอบครัวให้มีประสิทธิภาพ และการใช้ประโยชน์จากวัสดุในท้องถิ่น การแก้ไข และตัดสินใจหาร่วมกัน เป็นต้น

๖) เรื่องการพัฒนาเยาวชน เช่น การส่งเสริมเยาวชนด้านกิจกรรมเกษตร การส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การจัดกลุ่มและกิจกรรมเยาวชนอื่นๆ เป็นต้น

๗) เรื่องการพัฒนาความเป็นผู้นำ เช่น การเสริมสร้างลักษณะความเป็นผู้นำในระบอบประชาธิปไตย การประชุม การพูด การแสดงออกในสังคม สร้างเสริมบุคลิกภาพ การทำงานกลุ่ม เป็นต้น

๘) เรื่องการพัฒนาชุมชน เช่น การพัฒนาชนบท การปรับปรุงชุมชน การพัฒนาด้านสาธารณูปโภค และปัจจัยโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เป็นต้น

๙) เรื่องการสังคมสงเคราะห์ เช่น การช่วยเหลือสงเคราะห์อื่นๆ นอกเหนือจากการเกษตร การช่วยเหลือแก้ปัญหาของหน่วยงาน และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกรณีเกิดภัยธรรมชาติ เป็นต้น

รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร

องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ได้ประมวลรูปแบบของการส่งเสริมการเกษตรที่ดำเนินการอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก แบ่งเป็น ๘ รูปแบบดังนี้ (Axinn, ๑๙๘๘ อ้างโดย ปัญจพล, ๒๕๓๕: ๓๘-๔๒)

๑) การส่งเสริมการเกษตรแบบทั่วไป การส่งเสริมแบบนี้ ถือว่าเทคโนโลยีและข้อมูลที่เป็นจำเป็นสำหรับการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์มีอยู่พร้อมมูลแล้ว ดังนั้นหากนำข้อมูลและเทคโนโลยีที่จำเป็นนี้ ไปให้เกษตรกรได้เรียนรู้ จะมีผลทำให้เกษตรกรสามารถปรับปรุงการทำการเกษตรของตนได้ วัตถุประสงค์ของการทำการเกษตรรูปแบบนี้ คือ ต้องการให้เกษตรกรสามารถเพิ่มผลผลิตการเกษตรได้มากขึ้น การวางแผนการส่งเสริมโดยทั่วไปกำหนดโดยรัฐ ลำดับความสำคัญของแผนการส่งเสริมการเกษตรอาจมีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสถานการณ์และเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป ในเบื้องต้นการวางแผนการส่งเสริมอาจจะทำครอบคลุมทั้งประเทศ แต่เมื่อนำไปปฏิบัติในพื้นที่ต่าง ๆ สามารถปรับปรุงแก้ไขให้เข้ากับลักษณะของพื้นที่นั้นๆ ได้ ลักษณะเด่นของการส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบนี้ก็คือ มีพนักงานระดับสนามจำนวนมาก ทำให้เกิดความสิ้นเปลืองเพราะจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรต่างๆ เป็นจำนวนมาก โดยปกติจะได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากรต่างๆ จากรัฐ มีศูนย์กระจายอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ทำหน้าที่ควบคุมการดำเนินงาน ความสำเร็จของการส่งเสริมแบบนี้ วัดโดยศึกษาระดับการยอมรับ คำแนะนำส่งเสริมและการเพิ่มของผลผลิตทางการเกษตร

๒) การส่งเสริมการเกษตรเฉพาะอย่าง หลักการของการส่งเสริมแบบนี้ คือการที่จะเพิ่มสมรรถภาพการผลิตและผลผลิตของพืชหรือสัตว์ชนิดใดชนิดหนึ่งนั้น จำเป็นต้องรวมเอาสิ่งที่เกี่ยวข้องต่อไปนี้เข้าด้วยกัน เช่น ปัจจัยการผลิต การตลาด การวิจัย การควบคุมราคา ตลอดจนการส่งเสริม ให้อยู่ภายใต้การบริหารของหน่วยงานเพียงหน่วยเดียวเท่านั้น การวางแผนการส่งเสริมการเกษตรและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมอยู่ภายใต้การควบคุมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพืชหรือสัตว์ชนิดนั้น ๆ หน่วยงานจะเป็นผู้จัดหาทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินงาน เช่นเดียวกับการส่งเสริมการเกษตรแบบทั่วไป ตัวชี้วัดความสำเร็จของการส่งเสริมแบบนี้ คือผลผลิตรวมของพืชหรือสัตว์ที่ได้รับการส่งเสริม

๓) การส่งเสริมการเกษตรระบบการฝึกอบรมและเยี่ยมเยียน เกิดขึ้นมาจากปัญหาที่นักส่งเสริมการเกษตรหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ไม่ได้รับการฝึกอบรมที่ดี ขาดการให้คำแนะนำปรึกษาและสนับสนุนจากหน่วยเหนืออย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ ไม่ได้ออกไปพบปะกับเกษตรกร ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ งานส่งเสริมการเกษตรขาดการประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพกับฝ่ายวิจัยและฝ่ายฝึกอบรม ทำให้เจ้าหน้าที่ขาดข้อมูลที่จำเป็นในการส่งเสริมแนะนำเกษตรกร ดังนั้นการส่งเสริมลักษณะนี้จึง

พยายามที่จะแก้ปัญหาดังกล่าว โดยการวางแผนการส่งเสริมการเกษตรดำเนินงานร่วมกันโดยฝ่ายส่งเสริมและฝ่ายวิจัย จะมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเป็นจำนวนมาก ทำให้เสียค่าใช้จ่ายสูง การดำเนินงานมีแผนการเยี่ยมเกษตรกรที่แน่นอน เจ้าหน้าที่ระดับสนามจะได้รับการฝึกอบรมทุกๆ สองสัปดาห์ เพื่อเรียนรู้สิ่งที่จำเป็นในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร การวัดความสำเร็จของการส่งเสริมวัดจาก การเพิ่มผลผลิตของพืชหรือสัตว์ที่ได้รับการส่งเสริม รูปแบบการส่งเสริมแบบนี้ประเทศไทยได้นำมาใช้เมื่อประมาณ ๒๐ ปีมาแล้ว และมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์เป็นระยะๆ

๔) การส่งเสริมการเกษตรโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ รูปแบบนี้ยอมรับว่าเกษตรกรมีความรู้ด้านการเกษตรเป็นอย่างดี เนื่องจากทำการเกษตรมาเป็นเวลานาน ดังนั้นระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกรสามารถปรับปรุงให้ดีขึ้นได้ถ้าเกษตรกรได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ มากขึ้น การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี ตลอดจนมีส่วนร่วมในการวางแผนการส่งเสริม มีความสำคัญอย่างยิ่ง สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การวางแผนการส่งเสริมต้องอยู่บนพื้นฐานของความต้องการของเกษตรกรอย่างแท้จริง การเข้าถึงเกษตรกรใช้กระบวนการเข้าถึงกลุ่มเกษตรกร ไม่นิยมใช้การเข้าถึงเกษตรกรรายบุคคล วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมรูปแบบนี้ก็คือ การเพิ่มผลผลิตและการบริโภค ตลอดจนปรับปรุงคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ ของประชาชนในชนบท องค์การส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้ควบคุมการส่งเสริม เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงเกษตรกรในการวางแผนการดำเนินงาน ส่วนใหญ่ใช้เจ้าหน้าที่เป็นคนภายในท้องถิ่น ทำให้เสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่ารูปแบบอื่น วิธีการส่งเสริมที่นิยมใช้ คือ การสาธิต การศึกษาดูงานแบบกลุ่ม การใช้เทคโนโลยีร่วมกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม เป็นต้น ความสำเร็จของการส่งเสริมแบบนี้ วัดจากจำนวนเกษตรกรที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตลอดจนความยั่งยืนขององค์กรเกษตรกรที่จัดตั้งขึ้น

๕) การส่งเสริมการเกษตรแบบโครงการ เนื่องจากการส่งเสริมการเกษตรรูปแบบเดิมๆ ให้ผลไม่เป็นที่น่าพอใจ ในแง่ของการเพิ่มผลผลิตและการยกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกร จึงมีแนวคิดว่าการจัดทำโครงการเฉพาะขึ้นมา เพื่อแก้ปัญหาในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง โดยการหาทรัพยากรที่จำเป็นจากแหล่งภายนอกจะช่วยแก้ปัญหาได้ ส่วนใหญ่รัฐจะเป็นผู้ควบคุมการวางแผนการดำเนินงาน โดยได้รับความช่วยเหลือด้านการเงินจากต่างประเทศ ดังนั้นลักษณะของการส่งเสริมการเกษตรแบบโครงการนี้ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจะได้รับอัตราเบี้ยเลี้ยงที่สูงกว่าปกติที่เคยได้รับ มียานพาหนะ เครื่องมือ ตลอดจนอาคารสถานที่ค่อนข้างสมบูรณ์ การวัดความสำเร็จของโครงการ คือ ศึกษาความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาสั้นๆ ในพื้นที่ภายใต้โครงการ

๖) การส่งเสริมการเกษตรแบบเกษตรกรมีส่วนร่วมในค่าใช้จ่าย หลักการของการส่งเสริมแบบนี้ก็คือ ให้เกษตรกรในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการเสียค่าใช้จ่ายสำหรับการดำเนินงานบางงานส่งเสริมทำให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่นั้นๆ จุดประสงค์ของการส่งเสริมแบบนี้ ต้องการให้เกษตรกรมีการเรียนรู้และนำความรู้ที่ได้รับไปปรับปรุงตนเอง ปรับปรุงการทำการเกษตรให้มีผลผลิตเพิ่มมากขึ้น การวางแผนการส่งเสริมเกิดขึ้นจากความร่วมมือประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่าย เจ้าหน้าที่ส่งเสริมส่วนใหญ่เป็น

บุคคลในท้องถิ่น จึงไม่ค่อยจะมีการโยกย้ายไปทำงานที่อื่น ความสำเร็จของงานส่งเสริมวัดโดย การศึกษาระดับความร่วมมือในการออกค่าใช้จ่ายของเกษตรกรมีมากน้อยเพียงใด

๓) การส่งเสริมการเกษตรโดยสถาบันการศึกษา การส่งเสริมลักษณะนี้ดำเนินการโดย สถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยและวิทยาลัย ต่างๆ ที่มีการสอนด้านการเกษตร จุดประสงค์คือ ต้องการถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรแผนใหม่ ให้เกษตรกรนำไปปฏิบัติ วิธีการส่งเสริมที่ใช้วิธีการ ให้การศึกษาแบบนอกระบบโรงเรียน นับว่าเป็นการใช้ทรัพยากรด้านการศึกษาในท้องถิ่น ให้เกิด ประโยชน์และมีประสิทธิภาพ ความสำเร็จของการส่งเสริม ก็คือ จำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมใน โครงการต่างๆ

๔) การส่งเสริมการเกษตรโดยการวิจัยระบบการทำฟาร์ม เนื่องจาก
นักวิชาการ

ตระหนักว่า เทคโนโลยีที่มีอยู่บางอย่างไม่เหมาะสมกับเกษตรกรรายย่อย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการ พัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับระบบฟาร์มของเกษตรกรรายย่อย การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร มีความคู่ไปกับกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของการวิจัยระบบการทำฟาร์ม ที่แตกต่างกันไปในแต่ ละพื้นที่ขึ้นอยู่กับสภาพทางการเกษตรนิเวศของพื้นที่ เจ้าหน้าที่ระดับสนามจะมีความชำนาญเฉพาะ อย่างสูง มีการดำเนินงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด ระหว่างงานวิจัยทางการเกษตรกับงานส่งเสริม การเกษตร การวัดความสำเร็จ ทำได้โดยศึกษาการยอมรับปฏิบัติของเกษตรกร โดยพิจารณาว่า เกษตรกรได้นำเอาเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นมา โดยกระบวนการวิจัยระบบการทำฟาร์มไปปฏิบัติมาก น้อยแค่ไหน

วิวัฒนาการการส่งเสริมการเกษตร

ในหัวข้อนี้จะได้กล่าวถึงวิวัฒนาการการส่งเสริมการเกษตรของประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ซึ่งมีรูปแบบของการส่งเสริมที่มีวิวัฒนาการมายาวนานและเป็นต้นแบบของระบบ การส่งเสริมการเกษตรของประเทศต่างๆ หลายประเทศในโลก และจะได้กล่าวถึงวิวัฒนาการส่งเสริม การเกษตรของประเทศไทยด้วย

๑) การส่งเสริมการเกษตรในประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษเป็นประเทศแรกของโลกที่มีการทำการส่งเสริมการเกษตรอย่างเป็น ระบบและประสบความสำเร็จพอสมควร ในระยะหลังประเทศต่างๆ ในโลกได้นำแนวความคิดของ การส่งเสริมมาใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับประเทศของตนเอง การ ส่งเสริมการเกษตรของประเทศอังกฤษ ดำเนินงานโดยกระทรวงเกษตรประมงและอาหาร (Ministry of Agriculture, Fisheries and Food) ได้มีการจัดหน่วยงานส่งเสริมการเกษตรขึ้น คือ The Agricultural Development and Advisory Service (ADAS) โดยมีหน้าที่ดังต่อไปนี้ (ปัญญา, ๒๕๒๙: ๗-๘)

๑) รวบรวมข้อมูลความรู้ต่างๆ ถ่ายทอดไปสู่เกษตรกร ช่วยให้เกษตรกรมีการ พัฒนาด้านธุรกิจเกษตรและยังให้ข้อมูลแก่สถาบันอื่นๆ ทั้งของรัฐและเอกชน

๒) เป็นตัวประสานระหว่างเกษตรกรกับงานวิจัยและงานพัฒนา โดยศึกษาข้อมูล ปัญหาในท้องถิ่น เพื่อหาแนวทางแก้ไขร่วมกับนักวิชาการสาขาต่าง ๆ

๓) สนับสนุนข้อมูลให้กับหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ในระดับสูง เพื่อเป็นแนวทาง ในการกำหนดนโยบายทางด้านวิทยาศาสตร์เทคนิคและธุรกิจ เพื่อการวางแผนดำเนินงาน

๔) ช่วยดำเนินงานและวัดผล ในการบริหารโครงการที่สำคัญ ซึ่งเป็นนโยบายของ รัฐบาล เช่น การควบคุมกฎ ระเบียบต่างๆ ในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ การควบคุมโรคติดต่อของ สัตว์ การจัดการน้ำและที่ดิน เป็นต้น

การดำเนินงานด้านส่งเสริมการเกษตรของอังกฤษ อาศัยบุคลากรด้านต่างๆ ของ ADAS ดำเนินการให้ความรู้ด้านการเกษตร ใน ๔ สาขา ด้วยกัน คือ สาขาส่งเสริมการเกษตร (Agriculture Service) สาขาสัตวรักษ์ (State Veterinary Service) สาขาบริการทางวิทยาศาสตร์เกษตร (Agricultural Science Service) สาขาการบริการเกี่ยวกับดินและน้ำ (Land and Water Service)

สำหรับสาขาส่งเสริมการเกษตรนั้น ในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ ได้มีการจัดตั้งองค์กรที่เรียกว่า National Agriculture Advisory Service (NAAS) เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่พัฒนางาน สาขาส่งเสริมการเกษตร มีการส่งเจ้าหน้าที่ออกไปปฏิบัติงานติดต่อกับเกษตรกรโดยตรงอย่าง ใกล้ชิด ได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการ จากนักวิชาการสาขาต่าง ๆ และประสานงานกับศูนย์เกษตร ระดับชาติ (National Agriculture Centre) งานด้านสาขาส่งเสริมการเกษตร จะมีฟาร์มสำหรับการ ทดลองกระจายอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อทำการค้นคว้าวิจัยหาความรู้ใหม่ ๆ ตลอดจนนำ ผลการวิจัยบางส่วนจากนักวิชาการมาทำการทดลองต่อ ให้เหมาะกับสภาพทางเศรษฐกิจสังคม (Socio-Economic) และนำผลงานดังกล่าวไปส่งเสริมเผยแพร่ต่อไป นอกจากนี้ยังมีการทำแปลง สาธิตและทดสอบเพื่อเป็นการส่งเสริมให้แก่เกษตรกรอย่างกว้างขวาง

วิธีการส่งเสริมการเกษตรในประเทศอังกฤษ ทำอยู่ ๓ วิธีการด้วยกัน คือ

๑) การเยี่ยมพบเกษตรกรรายบุคคล เป็นวิธีการที่ได้ผลเนื่องจากเกษตรกรในประเทศอังกฤษมีจำนวนไม่มาก โดยทั่วไปเกษตรกรมีความรู้สูงพอสมควร จึงง่ายต่อการทำความเข้าใจกับเกษตรกรและไม่ต้องใช้เวลาที่มากนัก

๒) การส่งเสริมแบบกลุ่ม การส่งเสริมแบบนี้จะเน้นหนักที่การจัดงานวันสาธิต (field day) เป็นกิจกรรมที่สำคัญเพื่อให้เกษตรกรได้มาเรียนรู้ นอกจากนี้ยังมีงานนิทรรศการเกษตรนานาชาติ (The Royal International Agriculture Show) เป็นนิทรรศการในลักษณะการแสดง สินค้าทางการเกษตร เป็นแหล่งรวมของอุตสาหกรรมเกษตรที่ใหญ่แห่งหนึ่งของโลก มีการแสดงผลภัณฑ์เกษตร เครื่องมือเครื่องจักรการเกษตร มีการสาธิตการใช้ด้วย

๓) การส่งเสริมแบบมวลชน การส่งเสริมวิธีนี้ ทำโดยผ่านสื่อมวลชนต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้นซึ่งเป็นประโยชน์ต่อประชาชนทั่วไปไม่เฉพาะเพียงเกษตรกรเท่านั้น

๒) การส่งเสริมการเกษตรในประเทศสหรัฐอเมริกา

การส่งเสริมการเกษตรในประเทศสหรัฐอเมริกา เริ่มต้น ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๗๘๕ โดยมีการจัดตั้งสมาคมเกษตร (Agriculture Societies) ขึ้นเป็นครั้งแรกที่มลรัฐ South Carolina และมลรัฐ Pennsylvania ระบบการส่งเสริมการเกษตรของสหรัฐอเมริกา แตกต่างจากการ

ส่งเสริมการเกษตรของประเทศอังกฤษและประเทศไทย เนื่องจากการส่งเสริมการเกษตรของสหรัฐอเมริกา เป็นการดำเนินงานร่วมกันหลายฝ่าย ระหว่างมหาวิทยาลัยของมลรัฐต่างๆ ที่เป็น Land Grant Collage หรือ State University กับกระทรวงเกษตรของรัฐบาลกลาง (U.S. Department of Agriculture) ที่เรียกชื่อย่อว่า U.S.D.A. ตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย Smith-Lever Act ที่ได้ระบุไว้ เพื่อเผยแพร่ข่าวสารวิชาการทางการเกษตรและเคหกิจแก่ประชาชน จึงเรียกระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบนี้ว่าเป็นการส่งเสริมการเกษตรแบบร่วมมือกัน (Cooperative Extension Service) มีการจัดการส่งเสริมออกเป็น ๓ ระดับ คือ การส่งเสริมการเกษตรระดับชาติ การส่งเสริมการเกษตรระดับมลรัฐ และการส่งเสริมการเกษตรในระดับท้องถิ่น

การส่งเสริมการเกษตรของสหรัฐอเมริกา มีนโยบายที่คล้ายๆ กับหลายๆ ประเทศ คือ

- ๑) เพิ่มประสิทธิภาพของการผลิตทางเกษตร
- ๒) เพิ่มประสิทธิภาพด้านการตลาด
- ๓) พัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- ๔) พัฒนาครอบครัวเกษตรกร
- ๕) พัฒนาชนบท
- ๖) พัฒนาด้านข่าวสารและเทคโนโลยีการเกษตร

วิธีการส่งเสริมการเกษตรในสหรัฐอเมริกา มีวิธีการ ๓ วิธี คือ

๑) การส่งเสริมรายบุคคล วิธีนี้มีความแตกต่างจากประเทศอื่นๆ อยู่บ้าง คือแทนที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะออกไปเยี่ยมเยียนเกษตรกรรายบุคคล แต่เจ้าหน้าที่ได้อาศัยวิธีการอื่นๆ แทน เช่น การใช้ระบบโทรศัพท์ติดต่อที่เรียกว่า Tellenet Program โดยมีการจัดตารางเวลาไว้ให้แก่เกษตรกรในการที่จะโทรศัพท์เข้ามาสอบถามปัญหาและข้อมูลต่าง ๆ จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและจากคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยของรัฐ ซึ่งอยู่ประจำ ณ ที่สำนักงานส่งเสริมของมหาวิทยาลัยของรัฐ นอกจากนั้นการให้คำแนะนำส่งเสริมด้านธุรกิจการทำฟาร์ม ด้านการเพิ่มผลผลิตและการตลาดกับกลุ่มผู้ปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ การออกเยี่ยมเยียนในลักษณะติดตามผลงานการส่งเสริมเป็นรายเกษตรกรก็มีบ้าง ตลอดจนมีการนำคอมพิวเตอร์มาใช้กับเกษตรกรรายบุคคล

๒) การส่งเสริมเป็นกลุ่มบุคคล การส่งเสริมการเกษตรแบบนี้มีงานหลักอยู่ ๔ งาน คือ งานด้านการเกษตร งานด้านเคหกิจเกษตร งานด้านยุวเกษตร (๔-H clubs) และงานด้านการพัฒนาชุมชน งานต่างๆ เหล่านี้อาศัยวิธีการแบบกลุ่ม มาดำเนินงานส่งเสริมเป็นส่วนใหญ่ โดยการแบ่งกลุ่มออกเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

๒.๑ กลุ่มการเกษตร โดยให้สมาชิกทุกคนดำเนินกิจกรรมการเกษตรด้านต่างๆ

๒.๒ กลุ่มเฉพาะโครงการ โดยจัดกลุ่มสมาชิกที่มีความสนใจและมีความถนัดแต่ละกลุ่มเข้าไว้ เช่น กลุ่มโภชนาการ กลุ่มอนามัย ครอบครัว กลุ่มโคนเนื้อ กลุ่มโคนนม กลุ่มผู้บริโภคนกลุ่มเคหกิจเกษตร เป็นต้น

๒.๓ กลุ่มย่อย โดยจัดกลุ่มสมาชิกที่มีความสนใจและความถนัดต่างๆ กันอยู่ในกลุ่มเดียวกัน โดยที่สมาชิกจำนวนหนึ่งดำเนินกิจกรรมในเรื่องเคหกิจเกษตร สมาชิกจำนวนอื่นๆ อาจทำกิจกรรมด้านพืชหรือด้านสัตว์ เป็นต้น

๓) การส่งเสริมแบบมวลชน เป็นวิธีการที่ใช้ได้ผลอย่างกว้างขวาง ประหยัดเวลา งบประมาณ เจ้าหน้าที่และอื่นๆ วิธีการนี้อาศัยสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่อมวลชน ต่างๆ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ เป็นต้น วิธีการนี้เป็นการให้ความรู้แบบทางเดียว (one way communication) และการติดตามผลก็ทำได้ยากเพราะเป็นกลุ่มคนขนาดใหญ่

๓) การส่งเสริมการเกษตรในประเทศไทย

ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติจัดตั้ง กระทรวง ทบวง กรม โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๑๐ ประกาศเพิ่มหน่วยงานระดับกรมขึ้นอีก ๑ หน่วยงาน ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมนี้คือ กรมส่งเสริมการเกษตร โดยนำเอา ๓ หน่วยงาน คือ งานส่งเสริมการเกษตรในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตร งานของกองส่งเสริมและเผยแพร่ สังกัดกรมกสิกรรม และงานของกองส่งเสริมและเผยแพร่สังกัดกรมการข้าว มารวมกันจัดตั้งเป็น กรมส่งเสริมการเกษตร

กรมส่งเสริมการเกษตรมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกและเผยแพร่วิชาการ หรือความรู้เกี่ยวกับการเกษตรแผนใหม่ให้ถึงตัวเกษตรกรโดยแพร่หลายและทั่วถึง เพื่อช่วยให้เกษตรกรสามารถเพิ่มผลผลิตในด้านการเกษตร ให้มีปริมาณและคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาด และเพื่อให้มีตลาดสำหรับจำหน่ายผลิตผลซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรมีรายได้และฐานะดีขึ้น กรมส่งเสริมการเกษตรมีภารกิจในการดำเนินงานดังนี้ (เอกชัย และฐวรินทร์, ๒๕๔๐: ๕-๖)

๑) เสนอแนวคิดในการประกอบอาชีพแก่ประชากรเป้าหมาย ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ชีววิทยา เทคโนโลยีการผลิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง

๒) ถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตร โดยเป็นตัวกลางในการนำวิทยาการจากสถาบันวิจัยหรือแหล่งความรู้ต่างๆ มาปรับปรุงพัฒนาเผยแพร่แก่ประชากรเป้าหมาย ในขณะเดียวกันก็รับปัญหาต่างๆ ในพื้นที่มาพิจารณาแก้ไขหรือถ่ายทอดกลับไปสู่สถาบันวิจัย

๓) ส่งเสริมให้มีการผลิตทางการเกษตร ให้เพียงพอแก่การบริโภคภายในประเทศ เพียงพอแก่การใช้ในอุตสาหกรรมและเพื่อส่งออก โดยเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและลดต้นทุนการผลิต

๔) ให้การบริการและสนับสนุนปัจจัยการผลิต บางประเภทและบางโอกาสแก่เกษตรกร เช่น กรณีประสบภัยธรรมชาติ ศัตรูพืชระบาดรุนแรง และกรณีอื่นๆ ที่เกษตรกรไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เพื่อให้การผลิตของเกษตรกรและของประเทศเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

๕) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมตัวเป็นสถาบันเกษตรกร หรือกลุ่มกิจกรรมเฉพาะเรื่อง เพื่อให้มีส่วนร่วมในการพิจารณาการใช้เทคโนโลยีการผลิต ชนิด ปริมาณ และคุณภาพของผลผลิตรวม ทั้งนี้เพื่อเป็นฐานในการจำหน่ายและกระจายรายได้อย่างยุติธรรม โดยการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๔๐ และ ๑๔๑ การจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและกลุ่มยุวเกษตรกร

๖) ประสานงานกับหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในการเผยแพร่

ความรู้ทางการผลิตพืช ปศุสัตว์ ประมง ป่าไม้ ในระดับพื้นที่ปฏิบัติการ รวมทั้งประสานกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาการเกษตรในทุกๆ ด้านเพื่อประโยชน์ของเกษตรกรและประเทศ

การนำระบบส่งเสริมการเกษตรมาใช้ในงานส่งเสริมการเกษตร ตั้งแต่แรกเริ่มเป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน นับว่าเป็นความพยายามที่จะพัฒนาระบบให้สอดคล้องกับนโยบาย สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ตลอดจนทำให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สะดวก สามารถปฏิบัติได้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง และเน้นความต้องการของเกษตรกรเป็นหลักในการพิจารณาสร้างระบบงานใด ๆ ขึ้นมา การปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตร ได้มีการพัฒนาวิธีการ รูปแบบ เป็นลำดับ นับตั้งแต่การจัดตั้งกรมส่งเสริมการเกษตร ขึ้นมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๓๙ สามารถแบ่งช่วงเวลาการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรได้เป็น ๔ ช่วง ดังนี้ คือ

- ช่วงที่ ๑ ปี ๒๕๑๐-๒๕๑๙ ช่วงนี้สามารถแบ่งเป็น ๒ ระยะย่อย คือ

ระยะที่ ๑ ปี ๒๕๑๐-๒๕๑๗ เริ่มแรกตั้งกรมส่งเสริมการเกษตร งานส่งเสริมการเกษตรเน้นการส่งเสริมรายบุคคล และช่วยแก้ไขปัญหาแก่เกษตรกรเป็นส่วนใหญ่ การถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตรแผนใหม่มีน้อยเพราะมีข้อจำกัด ทั้งด้านอัตรากำลัง ยานพาหนะและวัสดุอุปกรณ์ ในการส่งเสริมการเกษตร

ระยะที่ ๒ ปี ๒๕๑๘-๒๕๑๙ กรมส่งเสริมการเกษตรได้รับความช่วยเหลือในรูปแบบเงินกู้ จากธนาคารโลก ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย รวมทั้งการช่วยเหลือเป็นเงินให้เปล่า จากองค์การอาหารแห่งประชาชาติ ในการทดลองปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรแบบเน้นหนักเฉพาะจุด ในเขตที่ได้รับน้ำจากชลประทาน หรือเรียกว่า โครงการพัฒนาการเกษตรในเขตชลประทาน

- ช่วงที่ ๒ ปี ๒๕๒๐-๒๕๒๖

จากผลการดำเนินงานพัฒนาการเกษตรในเขตชลประทาน ในช่วงที่ ๑ ระยะที่ ๒ นำไปสู่การปรับปรุงระบบการส่งเสริมการเกษตร ตามโครงการปรับปรุงระบบการส่งเสริมการเกษตรของประเทศไทย ซึ่งใช้ระบบฝึกอบรมและเยี่ยมเยียน (Training and Visit System) ครอบคลุมทุกจังหวัดทั่วประเทศ มีงบประมาณค่าใช้จ่ายทั้งเงินกู้จากธนาคารโลกและเงินงบประมาณไทยสมทบจำนวน ๒,๕๙๐ ล้านบาท

- ช่วงที่ ๓ ปี ๒๕๒๗-๒๕๓๖

เมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานตามโครงการปรับปรุงระบบการส่งเสริมการเกษตร ระยะที่ ๑ และ ระยะที่ ๒ แล้ว พบว่ามีปัญหาอุปสรรคบางประการ เกี่ยวกับองค์ประกอบของระบบส่งเสริมการเกษตร จึงมีการพัฒนาองค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้ ให้เกิดความสมบูรณ์ ในระบบและสามารถใช้ปฏิบัติงานได้อย่างแท้จริง เช่น องค์ประกอบด้านอัตรากำลัง การฝึกอบรม การเยี่ยมเกษตรกร การคัดเลือกและใช้ประโยชน์จากเกษตรกรผู้นำ การจัดทำแปลงสาธิต ทดสอบ และนิเทศงาน ฯลฯ

นอกจากนี้กรมส่งเสริมฯ ได้ดำเนินโครงการที่เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตร คือ

๑) โครงการปรับปรุงระบบแผนและพัฒนาเกษตรกร (คปพ.) จัดทำแผนให้ผสมผสานและสอดคล้องกับพื้นที่และความต้องการของเกษตรกร เพิ่มประสิทธิภาพและปรับปรุงการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกร (ปี ๒๕๓๑-๒๕๓๔)

๒) โครงการสนับสนุนแผนการผลิตของเกษตรกร (ผก.) สนับสนุนให้เกษตรกรมีแผนการผลิตตามความถนัดและความต้องการของเกษตรกร โดยให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ ทรัพยากรของเกษตรกร และความต้องการของตลาด (ปี ๒๕๓๕-๒๕๓๙)

● ช่วงที่ ๔ ปี ๒๕๓๗-๒๕๓๙

ปี ๒๕๓๗ ได้มีการพัฒนาและปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตร เป็นการขยายผลต่อเนื่อง จากโครงการต่างๆ ที่ได้เริ่มดำเนินงานตั้งแต่ช่วงที่ ๓ ให้ครอบคลุมวิธีการและหลักการที่ได้กล่าวมาแล้ว ในเรื่องการเพิ่มรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร โดยมีหลักการสำคัญ ๕ ประการ คือ

- ๑) เน้นการเพิ่มรายได้และคุณภาพชีวิตแก่เกษตรกร
- ๒) ทุกระดับมีทิศทางและเป้าหมายเดียวกัน คือความสำเร็จของเกษตรกร
- ๓) เน้นการพัฒนาตัวเกษตรกร
- ๔) มุ่งให้ทุกระดับลงสู่พื้นที่และเกษตรกร
- ๕) สนับสนุนให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองโดยกระบวนการกลุ่ม

นอกจากนี้ ในปี ๒๕๓๗ ได้เริ่มดำเนินการตามโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร (คปร.) ให้สอดคล้องกับข้อจำกัดทางด้านทรัพยากรและการตลาด ควบคู่ไปกับการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรใหม่ โดยกำหนดระยะเวลาดำเนินงานจนถึงปี ๒๕๓๙

● ระบบการส่งเสริมการเกษตรในปัจจุบัน

วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๔๐ กรมส่งเสริมการเกษตรได้ดำเนินการปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตรใหม่ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับยุคสมัย และความเป็นไปได้อย่างต่อเนื่องบนรากฐานของ “ระบบฝึกอบรมและเยี่ยมเยียน” โดยมีหลักการดังนี้ คือ (กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๓๙: ๑)

๑) หลักการทั่วไปของระบบส่งเสริมการเกษตร

๑.๑) เป็นระบบการปฏิบัติงานที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาเกษตรกร ทั้งในด้านความสามารถในการพึ่งพาตนเอง การตัดสินใจวางแผนการผลิตที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ โดยกระบวนการกลุ่มของเกษตรกร เพื่อเพิ่มความมั่นคงด้านรายได้และคุณภาพชีวิต

๑.๒) เป็นระบบที่เน้นเรื่องการเพิ่มประสิทธิภาพและพัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมและมีศักยภาพที่จะปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตร ให้เป็นไปตามสถานการณ์และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อเกษตรกร

๑.๓) เป็นระบบที่เน้นและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการเกษตรที่จะนำไปสู่การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต สามารถแข่งขันในสถานการณ์การค้าเสรี โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้สอดคล้องกับลักษณะทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ และสังคมของแต่ละพื้นที่

๑.๔) เป็นระบบที่มีการมอบอำนาจ และกระจายความรับผิดชอบในการบริหารงานส่งเสริมการเกษตร สู่ระดับภาคและระดับจังหวัด

๑.๕) เป็นระบบที่เน้นให้มีการประสานอย่างใกล้ชิดระหว่างภาครัฐภาคเอกชน รวมทั้งองค์กรท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกันและเกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ตามนโยบายของกรมส่งเสริมการเกษตร

๒) องค์ประกอบของระบบการส่งเสริมการเกษตร ประกอบด้วย ๔ ระบบ หลัก คือ

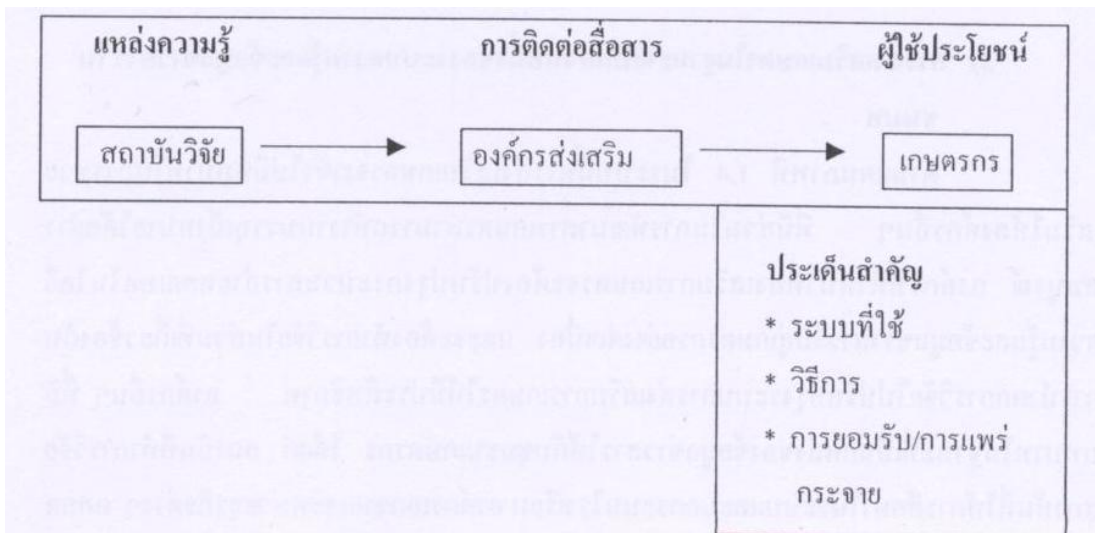
- ๒.๑) ระบบการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอ
- ๒.๒) ระบบการถ่ายทอดเทคโนโลยี
- ๒.๓) ระบบการประสานงาน
- ๒.๔) ระบบติดตาม นิเทศและประเมินผล

นอกจากนี้ระบบปฏิบัติงานด้านอื่นๆ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยอำนวยความสะดวกสนับสนุนให้ระบบการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตร ดังกล่าวข้างต้นเกิดประสิทธิผลดียิ่งขึ้นด้วย ได้แก่

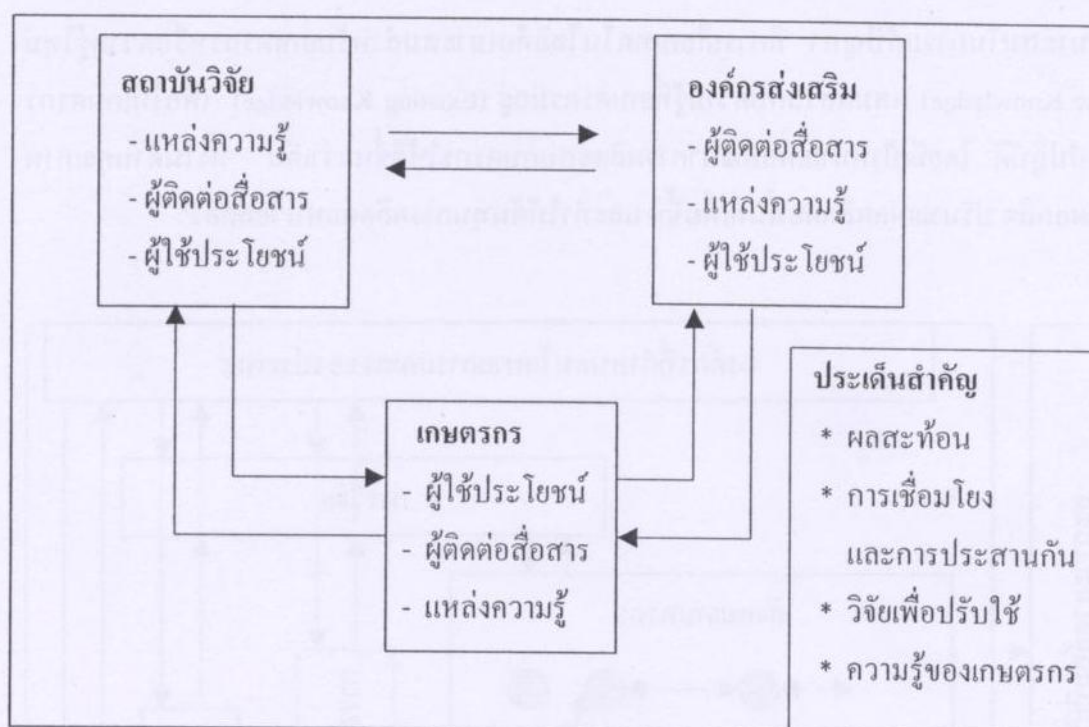
- ๑) การจัดการข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศ
 - ๒) การวางแผนพัฒนาการเกษตร โครงการต่างๆ และงบประมาณ
 - ๓) การดำเนินงานเกี่ยวกับผู้นำและองค์กรเกษตรกร
-

เอกสารอ้างอิง

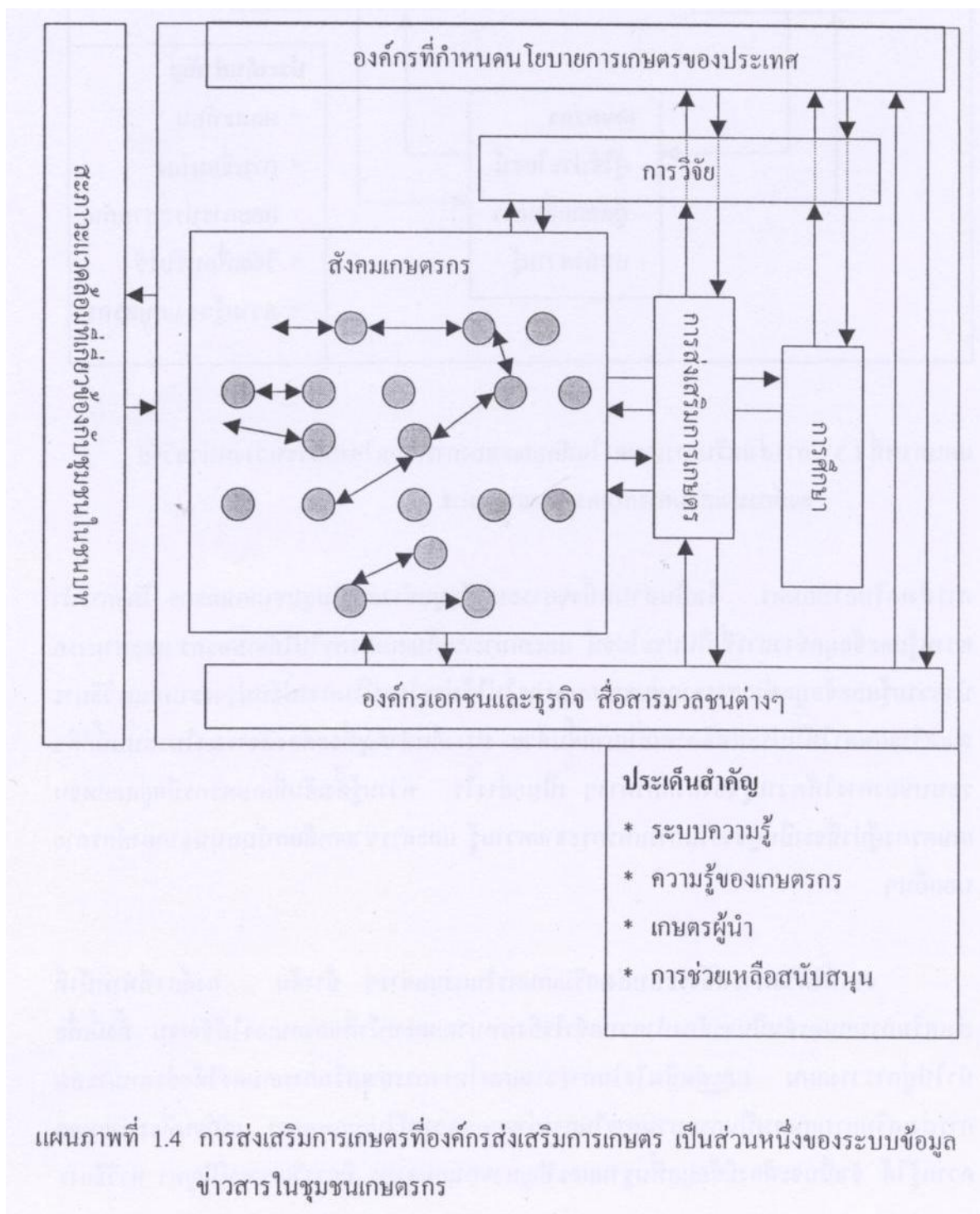
- ชูเกียรติ รัชชอน. ๒๕๓๒. “หลักการส่งเสริมการเกษตร.” หลักการส่งเสริมการเกษตรทั่วไป. บรรณาธิการโดย ชัชวีร์ นฤทุม. นครปฐม : โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ กำแพงแสน.
- ทำนอง สิงคาลวนิช. ๒๕๒๕. “ความหมาย ปรัชญา นโยบายและวัตถุประสงค์ ของการส่งเสริมการเกษตร.” ในเอกสารการสอนชุดวิชา ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์.
- บุญธรรม จิตต์อนันต์. ๒๕๓๖. ส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- ปัญญา หิรัญรัมย์. ๒๕๒๙. ความรู้พื้นฐานการส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ : บริษัทสารมวลชน จำกัด.
- วิจิตร อวาทกุล. ๒๕๓๕. หลักการส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- ส่งเสริมการเกษตร, กรม. ๒๕๔๐. แผนพัฒนาส่งเสริมการเกษตร พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการเกษตร. (อัดสำเนา)
- เอกชัย โอเจริญ และ ชูอนันท์ พานิชโยทัย. ๒๕๔๐. พัฒนาการระบบส่งเสริมการเกษตรของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กองเกษตรสัมพันธ์ กรมส่งเสริมการเกษตร.
- Axinn, G.H. ๑๙๘๘. Guide on Alternative Extension Approachs. Rome: F.A.O. อ้างใน ปัญจพล บุญชู. ๒๕๒๕. การส่งเสริมการเกษตรโดยการวิจัยระบบการทำฟาร์ม. สงขลา : คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (อัดสำเนา)
- Flores G. Thomas, Bueno B. Pedro, and Lapastora D. Rafael. ๑๙๘๓. Handbook for Extension Work. Laguna: Philippines. SEARCA.
- Oakley P. and C. Garforth . ๑๙๘๕. Guide to Extension Training. Rome: F.A.O., UN.
- Oakley P. ๑๙๘๑. “The concept of Extension.” (Seminar paper)

แผนภาพที่ 1.2 การส่งเสริมการเกษตรที่มีองค์กรส่งเสริมการเกษตรเป็นตัวกลางในการแพร่กระจายความรู้

แผนภาพที่ 1.3 การส่งเสริมการเกษตรในลักษณะของการเชื่อมโยงกันระหว่างหน่วยวิจัย องค์กรส่งเสริมการเกษตร และเกษตรกร

แผนภาพที่ 1.4 การส่งเสริมการเกษตรที่องค์กรส่งเสริมการเกษตร เป็นส่วนหนึ่งของระบบข้อมูลข่าวสารในชุมชนเกษตรกร

บทที่ ๒
หน้าที่ความรับผิดชอบ งานส่งเสริมการเกษตร
ขององค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย

๑. หน้าที่ความรับผิดชอบของงานส่งเสริมการเกษตร

ศึกษา ทดลอง วิเคราะห์ วิจัย ทำความเห็น สรุปรายงาน เสนอแนะ และดำเนินการปฏิบัติ งานที่ยากมากเกี่ยวกับวิชาการเกษตร โดยปฏิบัติหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เช่น การปรับปรุงบำรุงพันธุ์ การคัดพันธุ์ การขยายพันธุ์ การปรับปรุงวิธีการผลิต การใช้ปุ๋ย การเก็บรักษาผลผลิตทางการเกษตร เป็นต้น แก้ปัญหาขัดข้องต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง และวิเคราะห์วิจัยทางการเกษตรที่มีความยุ่งยากมาก ให้คำปรึกษา แนะนำวิชาการใหม่ ๆ สาธิตการปลูกพืชและปราบศัตรูพืช ตรวจสอบ ควบคุม และปฏิบัติงานวิเคราะห์ ทดสอบ พืชพันธุ์พืช วัสดุมีพิษ และปุ๋ยเคมี เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย ฝึกอบรมและให้คำปรึกษาแนะนำในการปฏิบัติงานแก่เจ้าหน้าที่ระดับรองลงมา ตอบปัญหาและชี้แจงเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับงานในหน้าที่ และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

ในฐานะหัวหน้าหน่วยงานนอกจากอาจปฏิบัติงานดังกล่าวข้างต้นบ้างแล้ว ยังทำหน้าที่ติดต่อประสานงาน วางแผน มอบหมายงาน ควบคุม ตรวจสอบ ให้คำปรึกษา แนะนำปรับปรุงแก้ไข ติดตามประเมินผล และแก้ปัญหาขัดข้องในการปฏิบัติงานในหน่วยงานที่รับผิดชอบด้วย ในฐานะหัวหน้าหน่วยงาน ทำหน้าที่ช่วยหัวหน้าหน่วยงานปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย

๒. ความต้องการของตำแหน่งผู้ปฏิบัติงาน

๒.๑ คุณลักษณะที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานในตำแหน่งดังกล่าว

๒.๑.๑ ความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้เพื่อปฏิบัติงานในตำแหน่งและความรู้พิเศษที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น ความรู้ในเรื่องหลักพืชศาสตร์ , เรื่องเทคโนโลยีการเกษตร , เรื่องการบริหารจัดการ, เรื่องการค้นคว้าและทดลอง, การใช้อุปกรณ์ทางการเกษตร , สามารถใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม Window ,Microsoft Word , Microsoft Excel , Microsoft Powerpoint , Internet , พิมพ์ดีดไทย-อังกฤษ

๓. ความสามารถ ที่จำเป็นต้องใช้เพื่อปฏิบัติงานในตำแหน่งดังกล่าว และความสามารถพิเศษที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น การจัดทำโครงการส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตร การจัดทำกิจกรรมประชาสัมพันธ์ด้านการเกษตร , ส่งเสริมกิจกรรมรวมกลุ่มของเกษตรกร ,การจัดทำแผนการดำเนินงานของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบลธงชัย , ดำเนินการเกี่ยวกับงานการประชุม , การดำเนินงานกิจกรรมของ ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลธงชัย ดำเนินงานส่งเสริมศูนย์เรียนรู้ ในตำบลธงชัย และงานเกี่ยวข้องที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา

บทที่ ๓

ขั้นตอนการปฏิบัติงาน ของการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร
องค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย

๑. การจัดทำโครงการต่างๆในปีงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย ที่ตั้งไว้ในแผนงานเกษตร หมวดค่าใช้จ่าย ประเภทรายจ่ายเกี่ยวกับการรับรองและพิธีการ ค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมและสัมมนาของสำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย จะดำเนินงานตามขั้นตอนดังนี้

- ๑.๑ จัดทำโครงการในข้อบัญญัติ ตามแผนงานเกษตร
- ๑.๒ จัดทำแบบวิเคราะห์โครงการฯ
- ๑.๓ เขียนโครงการ ตารางการอบรม พร้อมระบุตัวชี้วัดให้ชัดเจน
- ๑.๔ ทำบันทึกข้อความ เรื่องขออนุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำร่างขอบเขตของงานหรือรายละเอียดคุณลักษณะเฉพาะของพัสดุที่จะซื้อหรือจ้าง ก่อนทำ ๕ วัน (จองเลข)
- ๑.๕ ทำคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำร่างขอบเขตของงานหรือรายละเอียดคุณลักษณะเฉพาะของพัสดุ ก่อนทำ ๕ วัน (จองเลข)
- ๑.๖ ทำบันทึกข้อความ เรื่องขอรายงานรายละเอียดคุณลักษณะเฉพาะของพัสดุที่จะซื้อหรือจ้าง และหลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกข้อเสนอ ก่อนทำ ๔ วัน (จองเลข)
- ๑.๗ ถ้ากรณีจัดซื้อวัสดุในโครงการเกิน ๑๐,๐๐๐ บาท ให้แจ้งเจ้าหน้าที่พัสดุ (กองคลัง)
- ๑.๘ ทำคำสั่งคณะกรรมการดำเนินโครงการ
- ๑.๙ ทำคำสั่งคณะกรรมการความพึงพอใจโครงการ
- ๑.๑๐ คำสั่งคณะกรรมการติดตามประเมินผลโครงการ
- ๑.๑๑ จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำโครงการ
- ๑.๑๒ ทำหนังสือเชิญผู้เข้าร่วมโครงการ พร้อมแบบตอบรับ
- ๑.๑๓ ทำหนังสือขอสนับสนุน หรือเชิญวิทยากร พร้อมแบบตอบรับ
- ๑.๑๔ ทำใบเซ็นชื่อผู้เข้าร่วมโครงการ
- ๑.๑๕ ดำเนินโครงการ
- ๑.๑๖ กรณีมีการจัดตั้งกลุ่มของชุมชน ให้ทำเป็นคำสั่งองค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย
- ๑.๑๗ กรณีมีการร่วมมือกับหน่วยงานอื่นหรือร่วมกับเอกชน ให้ทำเป็นบันทึกข้อตกลง MOU
- ๑.๑๘ ติดตามประเมินผล พร้อมจัดทำรายงานสรุปตามตัวชี้วัดโครงการ
- ๑.๑๙ เผยแพร่ผลการดำเนินงานใน www.thongchai.go.th และใน facebook อบรม.

๒. การจัดทำโครงการต่างๆในปีงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย ที่ตั้งไว้ในแผนงานอนุรักษ์แหล่งน้ำและป่าไม้ หมวดค่าใช้จ่าย ประเภทรายจ่ายเกี่ยวเนื่องกับการปฏิบัติราชการที่ไม่เข้าลักษณะรายจ่ายอื่นๆ จะดำเนินงานตามขั้นตอนดังนี้

- ๒.๑ จัดทำโครงการในข้อบัญญัติ ตามแผนงานเกษตร
- ๒.๒ จัดทำแบบวิเคราะห์โครงการฯ
- ๒.๓ เขียนโครงการ ตารางการทำกิจกรรม พร้อมระบุตัวชี้วัดให้ชัดเจน
- ๒.๔ ทำบันทึกข้อความ เรื่องขออนุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำร่างขอบเขตของงานหรือรายละเอียดคุณลักษณะเฉพาะของพัสดุที่จะซื้อหรือจ้าง ก่อนทำ ๕ วัน (จองเลข)
- ๒.๕ ทำคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำร่างขอบเขตของงานหรือรายละเอียดคุณลักษณะเฉพาะของพัสดุ ก่อนทำ ๕ วัน (จองเลข)

.....
.....
.....
.....
.....
.....

วัตถุประสงค์

- ๑.
- ๒.
- ๓.

เป้าหมาย

เกษตรกร.....ในพื้นที่ตำบลงชัย เข้าร่วมโครงการฯจำนวน คน จากจำนวนเกษตรกร
ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองเพชรบุรี จำนวน คน คิดเป็นร้อยละ%

วิธีการดำเนินงาน

- ๑.
- ๒.
- ๓.

สถานที่ดำเนินการ

.....

รูปแบบกิจกรรม

- ๑.
- ๒.
- ๓.

ระยะเวลาดำเนินการ

.....

งบประมาณในการดำเนินการ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

หมายเหตุ : ค่าใช้จ่ายอื่นๆที่จำเป็นสามารถถัวจ่ายได้ทุกรายการ

ผู้รับผิดชอบโครงการ

.....

หน่วยงานบูรณาการร่วม

๑.

๒.

๓.

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑.

๒.

๓.

การติดตามและประเมินผล

ตัวชี้วัดที่๑ : ระดับความสำเร็จของ.....

หน่วยวัด : ร้อยละ

คะแนน : ๕ คะแนน

คำอธิบาย :

.....

.....

เกณฑ์การให้คะแนน

กำหนดระดับของความสำเร็จตามค่าร้อยละ (Percentage) แบ่งเกณฑ์การให้คะแนนเป็น ๕ คะแนน โดยพิจารณาจากความก้าวหน้าของขั้นตอนการดำเนินงานตามเป้าหมายของแต่ละระดับ ดังนี้

คะแนน	รายละเอียดการดำเนินงาน
๑
๒
๓
๔
๕

แหล่งข้อมูล/วิธีการจัดเก็บข้อมูล:

.....

.....

ตัวชี้วัดที่๒ : ระดับความสำเร็จของ.....

หน่วยวัด : ร้อยละ

คะแนน : ๕ คะแนน

คำอธิบาย :

.....

.....

กำหนดเกณฑ์การแปรผลระดับความคิดเห็นดังนี้

จำนวนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานโครงการ x ๑๐๐
 จำนวนประชาชนทั้งหมดที่เข้ารับการฝึกอบรม

ร้อยละ	คะแนน
๕๐-๕๙	๑ คะแนน
๖๐-๖๙	๒ คะแนน
๗๐-๗๙	๓ คะแนน
๘๐-๘๙	๔ คะแนน
๙๐ ขึ้นไป	๕ คะแนน

ตัวชี้วัดที่ ๓ : ร้อยละ ๗๐ ของประชาชนผู้เข้ารับการฝึกอบรมผ่านการทดสอบสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังการฝึกอบรม

หน่วยวัด : ร้อยละ

คะแนน : ๕ คะแนน

คำอธิบาย :

กำหนดเกณฑ์การแปรผลระดับผ่านการทดสอบสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังการฝึกอบรม

จำนวนประชาชนที่ผ่านการวัดผลสัมฤทธิ์ x ๑๐๐

จำนวนประชาชนทั้งหมดที่เข้ารับการฝึกอบรม

ร้อยละ	คะแนน
๕๐-๕๙	๑ คะแนน
๖๐-๖๙	๒ คะแนน
๗๐-๗๙	๓ คะแนน
๘๐-๘๙	๔ คะแนน
๙๐ ขึ้นไป	๕ คะแนน

ตัวชี้วัดที่ ๔ : ความสำเร็จในการจัดตั้งกลุ่ม.....

หน่วยวัด : Pass/Fail (สำเร็จ/ไม่สำเร็จ)

คะแนน : ๕ คะแนน

คำอธิบาย :

เกณฑ์การแปรผลตัวชี้วัดผลสำเร็จ/ไม่สำเร็จ (Pass/Fail)

๕ หมายถึง สำเร็จ

๑ หมายถึง ไม่สำเร็จ

วิธีการให้คะแนน

ระดับ	๑	๒	๓	๔	๕
คะแนน	๑	-	-	-	๕

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑.

๒.

๓.

(ลงชื่อ).....ผู้เขียนโครงการ

(.....)

.....

ลงชื่อ.....ผู้เสนอโครงการ

(.....)

.....

ลงชื่อ.....ผู้เห็นชอบโครงการ

(.....)

.....

ลงชื่อ.....ผู้อนุมัติโครงการ

(.....)

.....

บันทึกข้อตกลง (MOU)

การดำเนินงาน.....

ระหว่าง

..... ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย

และ

.....

.....

บันทึกข้อตกลงความร่วมมือฉบับนี้ ทำขึ้นระหว่าง.....
ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย และ.....เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการ
ดำเนินงานโครงการ..... แบบบูรณาการ

ทั้งสามฝ่ายจึงตกลงความร่วมมือ ดังนี้

๑.

.....

๒.

.....

ทั้งนี้ ทั้งสามหน่วยงานจะประสานความร่วมมือระหว่างกันและจะสนับสนุนการ
ดำเนินงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

บันทึกข้อตกลงนี้ จัดทำขึ้นเป็น ๓ ฉบับ มีข้อความถูกต้องตรงกัน ทุกฝ่ายได้อ่านทำความเข้าใจตามข้อตกลงโดยละเอียดแล้ว เพื่อแสดงถึงเจตจำนงและความตั้งใจในการดำเนินงานโครงการ
..... ทั้งสามฝ่ายจึงได้ลงลายมือชื่อร่วมกันไว้เป็นหลักฐานต่อหน้าพยาน
เป็นสำคัญ ในวันที่ ลงนาม ณ องค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย
ตำบลธงชัย อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

(ลงนาม).....

(.....)

.....

วันที่

(ลงนาม).....

(.....)

.....

วันที่

(ลงนาม).....

(.....)

.....

วันที่

(ลงนาม).....พยาน

(.....)

.....

วันที่

(ลงนาม).....พยาน

(.....)

.....

วันที่

๓. งานช่วยเหลือผู้ประสบภัยด้านพืชและสัตว์ ขององค์การบริหารส่วนตำบลงิ้ว จะ เป็นหน้าที่ของงานส่งเสริมการเกษตร สำนักปลัด โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

- ๓.๑ ให้ผู้ประสบภัยเขียนคำร้องตามแบบ กษ.๐๑
 ๓.๒ ให้ผู้ประสบภัยนำแบบ กษ.๐๑ ไปให้ผู้ใหญ่บ้านเซ็นรับรอง
 ๓.๓ ให้ผู้ประสบภัยเขียนคำร้องตามแบบคำร้องของ อบต.งชัย
 ๓.๔ ลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงตามคำร้อง พร้อมถ่ายภาพ
 ๓.๕ แจกจ่ายชื่อผู้ประสบภัยให้เกษตรอำเภอ เพื่อตรวจสอบทะเบียนเกษตรกร
 ๓.๖ รายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ
 ๓.๗ ทำรายงานให้อำเภอทราบ และดำเนินการช่วยเหลือ

ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเตย
3500
24 ก.ย. 2561 13.45 น.
วันที่...เดือน... พ.ศ.....

แบบฟอร์มแจ้งขอรับความช่วยเหลือกรณีได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติ

ผู้ประสบภัย ชื่อ (นาย/นาง/นางสาว) [redacted]
 บ้านเลขที่ [redacted] หมู่ที่ [redacted] ตำบล [redacted] จังหวัด [redacted] โทรศัพท์ [redacted]

ประเภทภัยพิบัติที่ประสบ
 วาดภัย อุทกภัย อัคคีภัย ภัยแล้ง ภัยอื่นๆ.....

ประสบภัยพิบัติเมื่อ วันที่ 13 เดือน กันยายน พ.ศ. 2561 เวลา.....

ได้รับแจ้งทาง โทรศัพท์ กำนัน/ผู้ใหญ่บ้านหมู่..... สมาชิกอบต.หมู่..... ผู้ประสบภัย

รายละเอียดความเสียหาย

ลำดับที่	รายการความเสียหาย	หมายเหตุ
1	[redacted]	
2	[redacted]	

พร้อมแนบหลักฐานดังนี้
 สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน จำนวน ๑ ฉบับ สำเนาทะเบียนบ้าน จำนวน ๑ ฉบับ
 ใบแจ้งความ (กรณีเกิดเหตุอัคคีภัย) รูปถ่าย (ถ้ามี)

(ลงชื่อ) [redacted] ผู้ประสบภัยพิบัติ (ลงชื่อ) [redacted] เจ้าหน้าที่รับเรื่อง
 (.....) (.....)
 นิตกร

ทราบ
 - ได้ออกไปตรวจสอบพื้นที่ความเสียหายตามที่ผู้ประสบภัยแจ้งแล้ว พบว่า
 พื้นที่ประสบภัยมี 2 ไร่ 1 งาน และพื้นที่รับผลกระทบอีก 1 ไร่ 1 งาน
 100 ไร่ คิดเป็นมูลค่า 1 ไร่

(ลงชื่อ) [redacted]
 (.....)

ความเห็น/คำสั่งของผู้บังคับบัญชา

<p>ก. ทราบ สั่งชี้แจงให้กรมของ อบต.งชัย ทราบ</p> <p>ลงชื่อ [redacted] (.....) หัวหน้าสำนักปลัด</p>	<p>- ทราบ สั่ง อบต.งชัย ทราบ ตามระเบียบ อบต.งชัย แจ้ง อบต.งชัย โทร 0-140</p> <p>ลงชื่อ [redacted] (.....) ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล [redacted]</p>	<p>ลงชื่อ [redacted] (.....) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล [redacted]</p>
--	--	---

แบบยื่นความจำนขอรับการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบภัยพิบัติ ด้านพืช กษ ๐๑

รับแจ้งตามอำเภอที่พื้นที่การเกษตรได้รับความเสียหาย และ ต้องเป็นเกษตรกรที่ได้ขึ้นทะเบียนเกษตรกร (ทบก.๐๑) ไว้กับกรมส่งเสริมการเกษตรก่อนเกิดภัย

๑. ชนิดภัย
 ฝนทิ้งช่วง ภัยแล้ง อุทกภัย วาดภัย พายุลูกเห็บ อัคคีภัย ศัตรูพืชระบาด

ชื่อภัย.....
 ช่วงการเกิดภัย ตั้งแต่วันที่ 20 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2561 ถึงวันที่ 8 เดือน กันยายน พ.ศ. 2561

๒. ข้อมูลเกษตรกรผู้ได้รับความเสียหาย
 ๒.๑ ชื่อ [] นามสกุล [] ผู้ยื่นแบบแทนชื่อ []
 ๒.๒ เลขบัตรประชาชน [] เลขบัตร พ.ช. []
 ๒.๓ ที่อยู่ตามบัตรประจำตัวประชาชน บ้านเลขที่ [] หมู่ 8 ตำบล [] อำเภอ [] จังหวัด []
 ๒.๔ ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 383 หมู่ 8 ตำบล [] อำเภอ [] จังหวัด []
 ๒.๕ เลขบัญชีเงินฝาก อกส. [] สาขา []

๓. ข้อมูลความเสียหาย

รายการ	แปลงที่ 1	แปลงที่ 2	แปลงที่ ...	-ผลการพิจารณาของคณะอนุกรรมการฯ คณะอนุกรรมการฯ ประชุมแล้วมีมติ [] ให้ความช่วยเหลือ [] ไม่ให้ความช่วยเหลือ สาเหตุ
	ชื่อพืช กล้วย	ชื่อพืช กล้วย	ชื่อพืช	
๑. สถานที่ตั้งแปลง	หมู่ที่ 8 ตำบล []	หมู่ที่ 8 ตำบล []	หมู่ที่ ... ตำบล	[] ให้ความช่วยเหลือ [] แปลงที่ ... จำนวน ...ไร่ ...งาน [] แปลงที่ ... จำนวน ...ไร่ ...งาน [] แปลงที่ ... จำนวน ...ไร่ ...งาน รวม ...แปลง จำนวน ...ไร่ ...งาน
๒. เขตการใช้น้ำชลประทาน	☒ ในเขต ☐ นอกเขตชลประทาน	☒ ในเขต ☐ นอกเขตชลประทาน	☐ ในเขต ☐ นอกเขตชลประทาน	
๓. การถือครองการเกษตร ๓.๑ พื้นที่มีเอกสารสิทธิ์	☒ ของตนเอง ☐ เช่า	☒ ของตนเอง ☐ เช่า	☐ ของตนเอง ☐ เช่า	[] ให้ความช่วยเหลือ สาเหตุ
- ประเภทเอกสารสิทธิ์				ลงชื่อ.....ประธาน (.....) กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน
- เลขที่เอกสารสิทธิ์				ลงชื่อ.....กรรมการ (.....) ส.อบต./ส.ท.
- ระยะเวลา	ไร่	ไร่	ไร่	ลงชื่อ.....กรรมการ (.....) ส.อบต./ส.ท.
- พื้นที่ตามเอกสารสิทธิ์	ไร่	ไร่	ไร่	ลงชื่อ.....กรรมการ (.....) ออกม.
๓.๒ พื้นที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์	2 ไร่	1 ไร่	ไร่	ลงชื่อ.....กรรมการ (.....) ผู้แทนเกษตรกรที่ประสบภัย
๔. พื้นที่ปลูก	จำนวน 2 ไร่	จำนวน 1 ไร่	จำนวน	ลงชื่อ.....กรรมการ (.....) ผู้แทนเกษตรกรที่ประสบภัย
๕. พื้นที่ได้รับความเสียหาย	จำนวน 2 ไร่	จำนวน 1 ไร่	จำนวน	ลงชื่อ.....กรรมการ (.....) กรรมการและเลขาฯ
๖. พื้นที่ขอรับความช่วยเหลือ	พื้นที่ขอรับความช่วยเหลือรวม 3 ไร่			ลงชื่อ.....เกษตรกรตำบล
๗. รับรองข้อมูลความเสียหาย (ผู้รับรองข้อมูลความเสียหายได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นาย ก อบต. และนายกเทศมนตรี)	ลงชื่อ [] ตำแหน่ง []	ลงชื่อ [] ตำแหน่ง []	ลงชื่อ [] ตำแหน่ง []	

ท่านได้แจ้งความเสียหายที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติครั้งนี้ที่อำเภออื่นหรือไม่
 ไม่แจ้ง แจ้ง อำเภอที่แจ้ง..... จังหวัด..... พื้นที่ขอรับความช่วยเหลือ.....ไร่.....ตารางวา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าได้แจ้งข้อมูลความเสียหายข้างต้นเป็นความจริง ครบถ้วน และทราบดีว่าการให้ข้อมูลเป็นเท็จกับทางราชการมีโทษตามมาตรา ๑๓๗ แห่งประมวลกฎหมายอาญา

ลงชื่อ [] เกษตรกรผู้ได้รับความเสียหาย
 (.....)
 วันที่

ลงชื่อ.....เจ้าหน้าที่ผู้รับยื่นแบบ กษ ๐๑
 (.....)
 วัน.....เดือน.....พ.ศ. ๒๕๕๖